

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

กาญจนาภรณ์ (ขุนวิจิตรมาตรา). เรื่องของละครและเพลง. กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์เรื่องศิลป์, 2520.

_____ . ยุคเพลงหนังและละครในอดีต. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เรื่องศิลป์,

2518.

เจตนา นาควิริยะ. " ลักษณะทั่วไปและขอบข่ายของวรรณคดีวิจารณ์ "

วรรณไวทยาการ : วรรณคดี. โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช,

2520.

เจสสิยา พันธุ์สีดา. หลวงวิจิตรวาทการและงานด้านประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์เพ็ญอักษร, 2520.

ชลธิรา กลัดอู. วรรณคดีปวงชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศึกษีสยาม, 2519.

_____ เบิกฟ้าวรรณกรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นวลจันทร์, 2522.

ดิเรก ชัยนาม. ไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เพชรพิทยา,

2509.

เดนดวง พุมศิริ. ศิลปการแสดงละครทางปฏิบัติ ตอน การวิเคราะห์บทละคร.

หมวดนาฏศิลป์และนาฏยสังคีต คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร,

2520.

_____ ศิลปการแสดงละครทางปฏิบัติ ตอน แนวการศึกษาบทละคร.

หมวดนาฏศิลป์และนาฏยสังคีต คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร,

2521.

แถมสุข นุมนนท์. " การสร้างชาติของจอมพล.พิบูลสงครามสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 "

รวมปาฐกถาจากสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2520 - 2521.

พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521.

- พินอติต. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เรื่องศิลป์, 2522.
- ไทรน้อย, นามแฝง.. ประชาธิปไตย 42 ปี. 3 เล่ม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
แพรวพินทยา, 2517.
- ธเนศ อภารณสุวรรณ. สังคมและการเมืองไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พี.พี.,
2522.
- นราธิปพงศ์ประพันธ์, พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่น. ข้อคิดเกี่ยวกับภาษาและวรรณคดี.
กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518.
- ชุมนุมพระนิพนธ์ของท่านวรรณ. พระนคร : สำนักพิมพ์ผดุงศึกษา,
2508.
- นิมิตรมงคล นวรัตน์, ม.ร.ว. เมืองนิมิตรและชีวิตแห่งการกบฏสองครั้ง.
พระนคร : สำนักพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2513.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ.มล. ความสำเร็จและความล้มเหลว.พระนคร : วัชรินทร์-
การพิมพ์, 2514.
- วิเคราะห์วรรณคดีไทย. โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา-
พานิช, 2517.
- ประจักษ์ ประกาพิทยากร. "ตำนานการละครไทย." ภาษาไทยนี้ดีจริงเฮะ.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเคียนบุคส์โตร, 2517.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. มหาชาติลานนา : การศึกษาในฐานะที่เป็นวรรณคดี
ท้องถิ่น. โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์-
แห่งประเทศไทย, 2519.
- ปรีดี พนมยงค์, ผู้รวบรวม. หลักฐานสำคัญบางประการเกี่ยวกับสถานะสงคราม
ของประเทศไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2. ภาค 1. พระนคร :
อรุณการพิมพ์, 2521.
- พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม. บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย ตั้งแต่การเปลี่ยน-
แปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ถึงสิ้นสงครามโลกครั้งที่สอง. --

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์-
แห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา 2522.

พัทธา สายหู. โลกสมบัติ. พระนคร : สำนักพิมพ์ศึกษีสยาม, 2516.

รอง ศยานานนท์. ประวัติศาสตร์ไทยในระบบอนุรักษ์นิยม กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิช, 2520.

รายงานการสัมมนาทางศิลปและดนตรีไทย ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 23 - 25
มิถุนายน 2515. พิมพ์ครั้งที่ 2. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัย-
ธรรมศาสตร์, 2515.

วิจิตรวาทการ, หลวง. "การจงจิติที่ใช้ในทางการเมือง." มหัศจรรย์ทางจิต.
พระนคร : สำนักพิมพ์วรรณะวิบูลย์, 2498.

ครุฑดำ. (อัตสำเนา).

จิตวิทยาการเมือง. พระนคร : โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2493.

เจ้าหญิงแสนหวี. (ม.ป.ท.) (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทาน-
เพลิงศพ นางสุวรรณ โชติกเสถียร, 14 กุมภาพันธ์ 2506).

"ชีวิตของนักประพันธ์". ชุมนุมปาฐกถาของหลวงวิจิตรวาทการ เล่ม 1.
(ม.ป.ท.) 2474.

ตายตาบ่นา. (อัตสำเนา).

เบญจเพศ. (อัตสำเนา).

ประวัติศาสตร์สากล. พระนคร : สำนักพิมพ์เสริมวิทย์บรรณการ,
2514.

พจนานาเมือง. (อัตสำเนา).

มหาเทวี. (อัตสำเนา).

ราชธิดาพระร่วง. (อัตสำเนา).

เลือดสุพรรณ. พระนคร : รัชการมกการพิมพ์, 2505.

(พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ
16 สิงหาคม 2505).

เลือดสุพรรณ ราชมนู พระเจ้ากรุงธน คีตกกลาง. (ม.ป.ท.)

(พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณหญิงจัน เทพประขุน.

19 ตุลาคม 2480).

วิจิตรสาร. 4 เล่ม. พระนคร : มงคลการพิมพ์, 2508.

วิธีทำงานและสร้างอนาคต. พระนคร : สำนักพิมพ์ดวงศึกษา,

2493.

สีหราชเคโฮ. (อัตสำเนา).

คีตกกลางกับนางเจ้า. พระนคร : โรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารเรือ,

2506. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นางบุญทรง คุณะเกษม

10 มีนาคม 2506).

อานุภาพพอชนรามคำแหง. พระนคร : การพิมพ์ไทยวัฒน์, 2508.

(พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ เรือเอกหญิงอนงค์ ฉายานนท์

24 พฤษภาคม 2508).

อานุภาพแห่งความรัก. (อัตสำเนา).

อานุภาพแห่งความเสียสละ. พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม,

2498.

วิจิตรวาทการอนุสรณ์. 2 เล่ม. พระนคร : รัชดารมภ์การพิมพ์, 2505.

วิทย์ ศิวะศรียานนท์. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. พระนคร : สำนักพิมพ์แพร่-

พิทยา, 2518.

ศักดิ์ศรี แยมน์ดาคา. ศักดิ์ศรีวรรณกรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนบุ๊คส์โตร,

2517.

สมบัติ จันทรวงศ์. และรังสรรค์ ณะพรพันธุ์. "บทวิเคราะห์การศึกษาทางการเมือง

ในงานเขียนประเภทนิทาน ของสุนทรภู่." รักเมืองไทย ภาคปรัชญาและ-

การเมืองในวรรณคดี. โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช

2519.

- สิทธิ พิณภูวตล, นิตยา กาญจนวรรณและคนอื่น ๆ. ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย.
ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2517.
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2517.
- สว่าง ลานเหลือ. 37 ปีแห่งการปฏิวัติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย-
รามคำแหง, 2515.
- เสถียร จันทิมาธร. จะเป็นนักประพันธ์พึงสำนึกในอำนาจวรรณกรรม รวมบทวิจารณ์
สร้างสรรค์ทางวรรณกรรม. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2521.
"วรรณกรรมกับสังคม." คนเขียนหนังสือ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
ประพันธ์สาส์น, 2517.
- สุพจน์ คานตระกุล, ผู้รวบรวม. พล ต.อ.อดุล อดุลเดชจรัส พุดถึงขอเท็จจริง
ทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับปรีดี พนมยงค์ และจอมพล.พิบูลสงคราม.
กรุงเทพฯ : ศิริพรการพิมพ์, 2522.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. ชีวิตและผลงานของสมเด็จพระยาตากษัตริย์ราชานภาพ ในฐานะ
ที่เป็นพยานทางประวัติศาสตร์ ในเรื่องการสร้างสรรคส์ติปัญญาอย่างของ-
ไทยเราเอง. สถาบันไทยคดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522.
- ศรภักย์ พิพัฒน์, พระยา. ฝันร้ายของข้าพเจ้า. พระนคร : สำนักพิมพ์ศรภักย์,
2516.
- อรรถ อรรถวดีกร. "พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ." บุคคลสำคัญของไทย.
พระนคร : (ม.ป.ท.) 2517.
- อนุสรณ์พธานบรรพ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กษัตริย์สยาม, 2519.
- อัจฉราพร กัมพูพิสมัย. "แนวการเขียนประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ."
ประวัติศาสตร์และนักประวัติศาสตร์ไทย. พระนคร : สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น,
2519.
- เฮอรัน ลาฟคาดีโอ. วรรณคดีกับชีวิตและการเมือง. แปลจาก Literature and
Political Opinion. แปลและเรียบเรียงโดย ธนิต อัญโพธิ์. กรุงเทพฯ :
กรมศิลปากร, 2510.

บทความ

- กอบแก้ว สุวรรณทัต - เพียร.. " การเขียนประวัติศาสตร์แบบชาตินิยม :
พิจารณาหลวงวิจิตรวาทการ ." วารสารธรรมศาสตร์. 6 (1 มิถุนายน-
กันยายน 2519) . หน้า 149 - 180.
- จันทิมา เสาวนีย์. " ละครไทยยังอยู่ยั่งยืนง ." เอกลักษณ์ไทย. 1 (4 เมษายน,
2520) . หน้า 25 - 77.
- จิระทัศน์ หอมสุวรรณ. " ละครไทยจะไปทางไหน ." นิเทศสาร. 3 (1 กรกฎาคม,
2517) . หน้า 3 - 13.
- แถมสุข นุมนนท์. " จอมพล.พิบูลสงครามกับการสร้างชาติไทย พ.ศ. 2481 -
2487 ." วารสารประวัติศาสตร์. 3 (2 พฤษภาคม - สิงหาคม 2521).
หน้า 14 - 31.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ มล. " ข้อสังเกตเรื่องวรรณคดีไทย ." ประชาศึกษา.
11 (14 มิถุนายน 2510). หน้า 5 - 15.
- วัฒน์ วรรณยางกูร. " บันทึกของผม ." โลกหนังสือ. 3 (1 ตุลาคม 2522).
หน้า 4.
- อุสมาน อาหวัง. " บทบาทของนักเรียนในยุคสมัยของเรา ." แพลโตย สุชาติ สวัสดิ์ศรี.
โลกหนังสือ. 2 (6 มีนาคม 2522). หน้า 102.

เอกสารอื่น

- เจลียว พันธุ์สีดา. " ชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมของหลวงวิจิตรวาทการ ."
วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517. (อัคราเนา).
- ตรีศิลป์ บุญขจร. " พัฒนาการนวนิยายไทย พ.ศ. 2475 - 2500 : การศึกษา
ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม " วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร-
มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2521. (อัคราเนา).

ทิพย์สุนเฏร์ นาคธม. " บทละครพูดร้อยแก้ว พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. " วิทยานิพนธ์ปริญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย ภัคดีวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516. (อัครสำเนา).

ธิดา วัฒนกุล. " แนวความคิดทางการเมืองในบทละครพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. " วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2519. (อัครสำเนา).

บำรุง สุวรรณรัตน์. " วิเคราะห์การใช้วรรณกรรมเพื่อส่งเสริมความมั่นคงภายในประเทศในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก. " วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520. (อัครสำเนา).

ประชัน รักพงษ์. " การศึกษาบทบาททางการเมืองในระบบรัฐสภาของรัฐบาลทหารและรัฐบาลพลเรือนในประเทศไทย พ.ศ. 2481 - 2500. " วิทยานิพนธ์ปริญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ ภัคดีวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520. (อัครสำเนา).

วรรณท์ อักษรพงศ์. " การศึกษาสังคมและวัฒนธรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จากเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน. " วิทยานิพนธ์ปริญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย ภัคดีวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516. (อัครสำเนา).

สมหมาย เทียบเทียม. " บทละครเรื่องเงาะป่า พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5 : การศึกษาวิเคราะห์ทางสังคมและวัฒนธรรม. " วิทยานิพนธ์ปริญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย ภัคดีวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520. (อัครสำเนา).

สุนีย์ ชวนสนธิ. " วิเคราะห์รายชวามหาเวสสันดรชาดกทางวัฒนธรรม. " วิทยานิพนธ์ปริญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย ภัคดีวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519. (อัครสำเนา).

อุบล จีระสวัสดิ์. " สภาวะทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมประเทศไทย
 ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง. " วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร-
 มหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์-
 มหาวิทยาลัย, 2517. (อัครสำเนา).

หนังสือพิมพ์

ชาวภาพ 22 กรกฎาคม 2498.

ชาติ 20 ตุลาคม 2495, 10 พฤศจิกายน 2495, 16 กุมภาพันธ์ 2496.

ชาวไทย 10 มิถุนายน 2498, 12 กรกฎาคม 2498, 28 กรกฎาคม 2498,
 3 กุมภาพันธ์ 2499, 8 กุมภาพันธ์ 2499, 16 กุมภาพันธ์ 2499,
 8 กันยายน 2499.

เทอคไทย 15 สิงหาคม 2497, 18 สิงหาคม 2497, 28 สิงหาคม 2497,
 31 สิงหาคม 2497, 3 กันยายน 2497, 5 กันยายน 2497,
 9 กันยายน 2497, 10 กันยายน 2497, 12 กันยายน 2497,
 16 กันยายน 2497, 17 กันยายน 2497, 26 กันยายน 2497,
 29 กันยายน 2497.

ธรรมมาธิปไตย 15 กรกฎาคม 2498, 18 กรกฎาคม 2498, 30 กรกฎาคม 2498,
 15 กุมภาพันธ์ 2499, 18 กุมภาพันธ์ 2499, 23 กุมภาพันธ์ 2499.

ประชาชาติ 1 เมษายน 2482, 5 เมษายน 2482, 12 เมษายน 2482,
 13 เมษายน 2482, 20 เมษายน 2482, 21 เมษายน 2482,
 24 เมษายน 2482, 29 เมษายน 2482, 7 กันยายน 2482,
 3 มกราคม 2485, 6 มกราคม 2485, 28 มกราคม 2485,
 27 เมษายน 2485, 11 พฤษภาคม 2485, 18 พฤษภาคม 2485,
 19 พฤษภาคม 2485.

ประชาธิปไตย 3 กันยายน 2496.

ประมาญวัน 6 มิถุนายน 2482, 17 สิงหาคม 2486.

- ราษฎร 23 กันยายน 2497, 24 กันยายน 2497.
- ศรีกรุง 20 มกราคม 2485, 16 สิงหาคม 2485, 6 ตุลาคม 2485.
- สยามนิกร 10 ธันวาคม 2491, 12 ธันวาคม 2491, 15 ธันวาคม 2491,
17 ธันวาคม 2491, 19 ธันวาคม 2491.
- สยามรัฐ 1 ตุลาคม 2495, 21 ตุลาคม 2495, 26 ตุลาคม 2495,
1 พฤศจิกายน 2495, 8 พฤศจิกายน 2495, 11 พฤศจิกายน 2495,
14 พฤศจิกายน 2495, 15 พฤศจิกายน 2495, 19 พฤศจิกายน 2495,
14 ตุลาคม 2496.
- เสียดียรภาพ 3 กันยายน 2496, 11 กันยายน 2496, 17 กันยายน 2496,
2 กรกฎาคม 2498, 5 กรกฎาคม 2498, 12 กรกฎาคม 2498,
13 กรกฎาคม 2498.
- สุภาพบุรุษ 1 มีนาคม 2482, 19 มีนาคม 2482, 23 มีนาคม 2482,
5 กันยายน 2482, 6 กันยายน 2482, 7 กันยายน 2482,
6 มีนาคม 2485, 3 มกราคม 2490, 9 มกราคม 2490,
12 มกราคม 2490, 16 มกราคม 2490, 22 มกราคม 2490,
24 มกราคม 2490, 11 พฤศจิกายน 2491, 3 พฤศจิกายน 2491,
10 พฤศจิกายน 2491, 21 พฤศจิกายน 2491.
- หลักเมือง 3 สิงหาคม 2497, 6 สิงหาคม 2497, 8 สิงหาคม 2497,
9 สิงหาคม 2497, 17 สิงหาคม 2497, 18 สิงหาคม 2497,
24 สิงหาคม 2497, 27 สิงหาคม 2497, 29 สิงหาคม 2497.

หนังสือภาษาต่างประเทศ

Irving Ribner. The English History Plays in the Age of Shakespeare.

Princeton, New Jersey; Princeton University Press, 1957.

Stanley Wills. Literature and Drama with special reference to

Shakespeare and his contemporaries. London; Northum-

berland Press, 1970.

สัมภาษณ์

ขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์) ผู้เชี่ยวชาญทางละครไทย.

สัมภาษณ์. 7 กุมภาพันธ์ 2522.

เคนดวง พุมศิริ. ผู้เชี่ยวชาญทางนาฏศิลป์และนาฏยสังคีต คณะอักษรศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร. สัมภาษณ์. 12 พฤษภาคม 2523.

นพรัตน์ หวังในธรรม. ครูโรงเรียนนาฏศิลป์ ผู้เคยร่วมแสดงละครประวัติศาสตร์

ของหลวงวิจิตรวาทการ. สัมภาษณ์. 15 กรกฎาคม 2523.

นฤมัย ไกรทองอยู่. ครูโรงเรียนนาฏศิลป์ ผู้เคยร่วมแสดงละครประวัติศาสตร์

ของหลวงวิจิตรวาทการ. สัมภาษณ์. 15 กรกฎาคม 2523.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. ผู้เชี่ยวชาญทางวรรณศิลป์. สัมภาษณ์. 10 กรกฎาคม

2523.

ประภาพรรณ วิจิตรวาทการ. ผู้มีส่วนร่วมในการทำละครประวัติศาสตร์ของ-

หลวงวิจิตรวาทการ. สัมภาษณ์. 12 กุมภาพันธ์ 2523.

พินิตา สิทธิวรรณ. หัวหน้าฝ่ายวิชาการ กองการสังคีต กรมศิลปากร.

สัมภาษณ์. 18 มกราคม 2523.

มนตรี ตราโมท, ผู้เชี่ยวชาญทางดนตรีไทย. สัมภาษณ์. 28 มกราคม 2523.

รัตติยะ วิกลิตพงษ์. ครูโรงเรียนนาฏศิลป์ ผู้เคยร่วมแสดงละครประวัติศาสตร์

ของหลวงวิจิตรวาทการ. สัมภาษณ์. 15 กรกฎาคม 2523.

สมภพ จันทระประภา. ผู้เชี่ยวชาญทางนาฏศิลป์. สัมภาษณ์. 10 กรกฎาคม 2523.

สัจจาภรณ์ สิงห์ผลิน. ผู้เชี่ยวชาญทางวรรณศิลป์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย -

ธรรมศาสตร์. สัมภาษณ์. 12 มีนาคม 2523.

ภาคผนวก ก.

ประวัติราชการ

ของ

พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ

นามเดิม   กิมเหลียง วัฒนปฤดา ภายหลังเปลี่ยนเป็น วิจิตร วิจิตรวาทการ
เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย

นามบิดา   นายอิน วัฒนปฤดา นามมารดา นางคล้าย วัฒนปฤดา (อาชีพค้าขาย)

ภรรยา   คุณหญิงวิจิตรวาทการ (ประภาพรรณ รพินทร์)

เกิดที่   จังหวัดอุทัยธานี เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2441

การศึกษา   จบประถมศึกษาจากโรงเรียนจังหวัดอุทัยธานี
เป็นเปรียญ 5 ประโยค สำนักวัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ
กฎหมายไทย สอบได้ภาค 1 แล้วต้องออกไปรับราชการที่กรุงปารีส
ก่อนสอบภาค 2
กฎหมายฝรั่งเศส มหาวิทยาลัยปารีส ไม่ทันได้รับปริญญาต้องย้ายไป
ประจำสถานทูตไทยที่กรุงลอนดอน เข้าศึกษารัฐศาสตร์ในวิทยาลัย-
รัฐศาสตร์ที่กรุงปารีส พร้อมกับการศึกษากฎหมาย ต้องย้ายไป
กรุงลอนดอนก่อนการสอบขั้นสุดท้าย
ปริญญาตรีชั้นนิติศาสตรบัณฑิตที่วิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปริญญาตรีชั้นนิติศาสตรบัณฑิตที่วิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์
ปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิตชั้นนิติศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รับพระราชทานยศและบรรดาศักดิ์

- พ.ศ. 2467 เป็นรองอำมาตย์เอก และเป็นหลวงวิจิตรวาทการ
 พ.ศ. 2469 เป็นอำมาตย์ตรี
 พ.ศ. 2474 เป็นอำมาตย์โท
 พ.ศ. 2497 เป็นพันเอก
 พ.ศ. 2504 เป็นพลตรี

ประวัติราชการ

- พ.ศ. 2461 เขารับราชการเป็นเสมียน ในกองการกงสุล กระทรวงการต่างประเทศ
 พ.ศ. 2463 เป็นผู้ช่วยเลขานุการในสถานทูตไทยกรุงปารีส
 พ.ศ. 2467 เป็นเลขานุการสถานทูตไทย กรุงปารีส
 พ.ศ. 2469 เป็นเลขานุการสถานทูตไทย กรุงลอนดอน
 พ.ศ. 2472 เป็นหัวหน้ากองการกงสุล กระทรวงการต่างประเทศ
 พ.ศ. 2473 เป็นหัวหน้ากองการทูต กระทรวงการต่างประเทศ
 พ.ศ. 2474 เป็นหัวหน้ากองการเมือง กระทรวงการต่างประเทศ และเป็นเลขานุการคณะข้าหลวงใหญ่ปักปันเขตแดนแม่น้ำโขง
 พ.ศ. 2475 เป็นผู้ช่วยอธิบดีกรมการเมือง กระทรวงการต่างประเทศ และเป็นผู้สอนประวัติศาสตร์สากลในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 พ.ศ. 2476 เป็นเจ้ากรมประกาศิต (เดี๋ยวนี้เรียก อธิบดีกรมพิธีการทูต) กระทรวงการต่างประเทศ
 พ.ศ. 2477 เป็นอธิบดีกรมศิลปากร เลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน และผู้สอนประวัติศาสตร์การปกครองในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 พ.ศ. 2480 เป็นรัฐมนตรี และอธิบดีกรมศิลปากร
 พ.ศ. 2484 เป็นรัฐมนตรีสั่งราชการกระทรวงศึกษาธิการ
 เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

- พ.ศ. 2485 เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
- พ.ศ. 2486 เป็นเอกอัครราชทูตประจำประเทศญี่ปุ่น
- พ.ศ. 2493 รักษาการในตำแหน่งอธิการบดี (เวลานั้นเรียกผู้ประศาสน์การ)
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเป็นผู้สอนประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ ไทย
- พ.ศ. 2494 เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
- พ.ศ. 2495 เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ
เป็นเอกอัครราชทูตประจำประเทศอินเดีย
- พ.ศ. 2496 เป็นอัครราชทูตประจำประเทศสวีตเซอร์แลนด์ ออสเตรีย และยูโก
สลาเวีย (ในตำแหน่งเอกอัครราชทูตของประเทศไทย)
- พ.ศ. 2501 เป็นรองผู้อำนวยการฝ่ายพลเรือน ในกองบัญชาการปฏิบัติ
- พ.ศ. 2502 เป็นปลัดบัญชาการสำนักนายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาาร่างรัฐธรรมนูญ
กรรมการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ กรรมการบริหารสภาการศึกษาแห่งชาติ
ประธานคณะที่ปรึกษาองค์การของรัฐ
- พ.ศ. 2503 เป็นกรรมการบริหารสภาวิจัยแห่งชาติ เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ
กรรมการสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ และมหาวิทยาลัย
ศิลปากร
เป็นผู้สั่งและปฏิบัติราชการแทนนายกรัฐมนตรี ในส่วนราชการที่รับ
มอบหมาย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก

มหาวชิรมงกุฏ

เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา

ทุติยจุลจอมเกล้า

เหรียญบรมราชาภิเษก รัชกาลที่ 7

รัตนารักษ์ รัชกาลที่ 8 (ชั้น 2)

เหรียญจักรพรรดิมาลา

เครื่องอิสริยาภรณ์ต่างประเทศ

ประถมาภรณ์อาทิตย์อุทัย (ญี่ปุ่น)

ประถมาภรณ์กษัตริย์ (เยอรมนี)

ประถมาภรณ์กษัตริย์โรมัน (อิตาลี)

Grand Cross of the Mayo Al Merito

ชั้น 1 ของประเทศอาร์เจนตินา

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

รายการทรัพย์สินของ พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ

ประเภทที่ 1 - วิชาการ

ก. หนังสือวิชาการที่เป็นชุด หลายเล่มจบ

1. ประวัติศาสตร์สากล	12	เล่มจบ	ขนาดเล่มละ	25	ยก
2. ประชุมพงศาวดาร (ขอความสำคัญ)	8	"	"	40	ยก
3. ศาสนาสากล	5	"	"	35	ยก

ข. หนังสือวิชาการเล่มเดี่ยวจบ (ส่วนมากที่สุดเป็นหนังสือขนาด 20 ถึง 36 ยก)

1. วิชาแปลประการ	(พิมพ์ 4 ครั้ง)
2. มหาบุรุษ	(" 3 ")
3. มั่นสมอง	(" 3 ")
4. ความฝัน	(" 3 ")
5. พุทธานุภาพ	(" 3 ")
6. จิตตานุภาพ	(" 3 ")
7. ลัทธิโยคี	(" 2 ")
8. ชีวิตแห่งละคร	
9. คณะการเมือง	
10. การเมืองและการปกครองของกรุงสยาม	
11. สยามกับสุวรรณภูมิ	
12. กุศโลบาย	
13. จิตวิทยาการเมือง	
14. ไปพม่า	

15. กำลังใจ (พิมพ์ 2 ครั้ง)
16. กำลังความคิด (พิมพ์ 2 ครั้ง)
17. วิธีทำงานและสร้างอนาคต (พิมพ์ 2 ครั้ง)
18. ทางสู้ในชีวิต
19. วิชาการครองเรือนครองรัก
20. กุศโลบายสร้างควมยิ่งใหญ่
21. มหัทศจรยทางจิต (พิมพ์ 2 ครั้ง)
22. ขงดีในอนเดย
23. งานคนควาเรองเชือชาติไทย

รวมประเภทวิชาการ 48 เล่ม

ประเภทที่ 2 - บทละคร

ก. บทละครเรื่องใหญ่ ขนาดใช้เวลาแสดง 3 ชั่วโมง

1. เลือดสุพรรณ	2. ราชนมู
3. คีกกลาง	4. พระเจ้ากรุงธนฯ
5. เจ้าหญิงแสนหวี	6. มหาเทวี
7. เญงเพศ	8. พอขุนผาเมือง
9. คาบแสนเมือง	10. ชนะมาร
11. กรรณการ	12. สี่ทราชเดโช
13. ตายคาบหนา	14. ลานเลือด-ลานรัก
15. เพชรต้น-พัชรา	16. ลูกพระคเณศวร
17. ครุฑดำ	18. โขศชีวิต
19. อานุภาพพอขุนรามคำแหง	20. อานุภาพแห่งความเสี่ยสละ
21. อานุภาพแห่งความรัก	22. อานุภาพแห่งศีลสัตย์

ข. บทละครเรื่องเล็ก ใช้เวลาแสดงระหว่าง 30 นาที ถึง 1 ชั่วโมง

1. พระนเรศวรประกาศอิสรภาพ	2. ราชธิดาพระร่วง
3. บทละครหลังจาก	4. สองคนพอลูก
5. ในน้ำมีปลา-ในนาข้าว	6. หลานเขยของคูดป่า
7. ความรักของแม่	8. สละชีพเพื่องาน
9. น้ำใจแม่	10. ผั่งโงง
11. ภริยาสมาชิกสภา	12. สายเสียแล้ว
13. ผีการพนัน	14. เหลือกลิ้น
15. แม่สายบัว	16. ขายมา-หาบุญ
17. เทพธิดากาชาด	18. เสียทา

รวมประเภทบทละคร 40 เรื่อง

ประเภทที่ 3 - นวนิยาย

ก. นวนิยายเรื่องยาว

1. หวังรัก-เหวถึก (200 ยก พิมพ์รวมเป็นเล่มขนาดใหญ่ 5 เล่มจบ)
2. พานทองรองเลือด (60 ยก)

ข. นวนิยายขนาดใหญ่ (ระหว่าง 25 ถึง 36 ยก)

1. สวรรค์ยังไม่ทอดทิ้งข้าพเจ้า	2. บัลลังก์เชียงใหม่ (พิมพ์ 4 ครั้ง)
3. ดอกฟ้าจำปาศักดิ์	4. สละชีพเพื่อชู้
5. กุหลาบเมาะลำเลิง	6. พุงร้าง-ทางรัก
7. อาทิตยอัสดง	8. ยอดเศวตจักร
9. ฟากฟ้าสาละวิน	10. กั้นสวรรค์-วันสวาท
11. เพ็ชรพระนารายณ์	12. ผจญชีวิต
13. กรรมการเทวี	

ค. นวนิยายขนาดกลาง (ระหว่าง 5 ถึง 17 ยก)

1. มรสุมแห่งย่ำติ	2. มนต์เรียกหัว
3. เหล็กกลางแค้น	4. เมื่อข้าพเจ้าหนีเมีย
5. ของรักตกตม	6. ใครฆ่าพระเจ้ากรุงธนฯ
7. เลือดกลางเตราะห	8. กลุ่มดงชน
9. หลุมฝังรัก	10. รักสวยรักศิลป์
11. เส้นหนาง	12. หัวหาย
13. กุญแจทอง	14. ส้มร
15. ความรักครึ่งหลัง	16. เจ้าแม่จามรี
17. บุรุษอาธรรม	18. นมรัก
19. ทรัพย์คำ	20. เจ้าแม่สาธิตา

ง. นวนิยายเรื่องเล็กขนาด 3 ยก

1. บทเรียนสร้างชีวิต	2. แผลปีศาจหลัง
3. เมื่อไทยเป็นทาส	4. ความรักในกรงขัง
5. เพลงเกา-เพลงกรรม	6. เลือดก้อนหนึ่ง
7. ขั้วดีพี่สะโก	8. หวานใจเจ้าอนุ
9. กลัวจนหายกลัว	10. ผู้ชนะเลิศ
11. ส่องชีวิต	12. น้ำตาของแม่
13. ขวัญตา ขวัญใจ	14. นางเอกของข้าพเจ้า
15. เนื่ออุตุสม	16. ยอดมิ่ง-ยอดมิตร
17. กรุงแตก	18. หัวเห-หัวเหียม
19. กลับบ้านดีกว่า	20. นักเขียนราดาแพง
21. ชีวิตคือการต่อสู้	22. เพื่อมาตุภูมิ
23. ตายสองครั้ง	24. ลูกชายของแม่
25. ศิลปะสมัยใหม่	26. นามบงนาม

27. โชคหลายชั้น	28. บุซาร์ก
29. รูตัวเมื่อจะตาย	30. เฟลินฟิศ
31. ลูกทาสในเรือนเบี้ย	32. เล่ห์ท่าลายรัก
33. กองรอยมรณะ	34. คั่นร่าง-คั่นรัก
35. แผลหัวใจ	36. เพื่อนเก่าเมียรัก
37. งามนิตเดียว	38. หลังจาคมรณะ
39. ประทุมมาลัย	40. ไมกลัวตาย
41. เข้มเล่มเดียว	42. ผิดสัญญา
43. อยาเล่นกับคำสาบาน	44. ปี่ตางการพะนั้น
45. เมื่อข้าพเจ้ามาตัวตาย	46. สมรสที่ศีลเลิศ
47. ขึ้นเพราะชู-สู่เพราะรัก	48. กรี่เชลคา
49. ราตรีโชด	

รวมประเภทนวนิยาย 84 เรื่อง

ประเภทที่ 4 - คำสอนและปาฐกถาเรื่องใหญ่

ก. คำสอน

1. ประวัติศาสตร์การปกครอง	สอนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2. ประวัติเศรษฐกิจของไทย	" " "
3. การเงินของเยอรมนี	
ในสงครามโลก 2 ครั้ง	" วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
4. การคลังในยามสงคราม	สอนที่วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
5. สภาพความมั่นคงแห่งชาติ	" " "
6. ปัญหาตะวันออกกลาง	" โรงเรียนเสนาธิการทัพบก

ข. ปาฐกถาเรื่องใหญ่

1. ความฝัน	แสดงที่ สำนักราชาจารย์
2. การแต่งงาน	" " "

3. สู่ภาชิตต่าง ๆ	แสดงที่ สามัคยาจารย์
4. ความขบขัน	" " "
5. ตายแล้วไปไหน	" " "
6. เงิน	" จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
7. ความยุ่งยากในปลายบุรพทิศ	" " "
8. ไปนมัสการโพธิบัลลังก์	" วัดมหาธาตุ
9. เปรียบเทียบลัทธิ เศรษฐกิจ กับทางธรรม	" "
10. สถาบัน	" มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
11. การปฏิวัติครั้งใหญ่ใน ประเทศฝรั่งเศส	" " "
12. มนุสสนปฏิวัติ	" กระทรวงกลาโหม
13. การรวมยุโรป	" " "
14. การเสียดินแดนไทย	" ที่ประชุมนักเรียนนายร้อย
15. วัฒนธรรมสุโขทัย	" กรมประชาสัมพันธ์
16. การประหยัด	" หอประชุมศาลาสันติธรรม
17. การประหยัด	" หอประชุมโรงพยาบาลสงฆ์
18. โลกปัจจุบันในแง่ ประวัติศาสตร์	" วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

รวมประเภทคำสอนและปาฐกถาเรื่องใหญ่ ๆ 24 เรื่อง

นอกจากนี้ ยังมีหนังสือเล่มเล็ก ๆ บทความต่าง ๆ ปาฐกถาเรื่องเล็ก ๆ
อีกมากมาย ซึ่งไม่สามารถจะรวบรวมรายการให้ครบถ้วนในครั้งนี้ได้

ภาคผนวก ค.

งานประพันธ์ ของหลวงวิจิตรวาทการ

ประเภทบทละคร

ก. บทละครเรื่องใหญ่ ขนาดใช้เวลาแสดง 3 ชั่วโมง

1. เลือดสุพรรณ แต่งและแสดง พ.ศ. 2479	9 พฤษภาคม พ.ศ. 2489 แสดงทางโทรทัศน์ วันที่ 30
2. ราชมนู แต่งและแสดง พ.ศ. 2479	มิถุนายน พ.ศ. 2502
3. พระเจ้ากรุงธนฯ แต่งและ แสดง พ.ศ. 2480	12. ชนमार แต่งและแสดง พ.ศ. 2490
4. สีกกลาง แต่งและแสดง พ.ศ. 2480	13. เจ้าหญิงกรรณิการ์ แต่งและ แสดง พ.ศ. 2490
5. เจ้าหญิงแสนหวี แต่งและแสดง พ.ศ. 2481	14. สี่ราชเดโช แต่งและแสดง พ.ศ. 2490
6. มหาเทวี แต่งและแสดง พ.ศ. 2481	15. ทายดาบหนา แต่งและแสดง พ.ศ. 2490
7. เบญจเพศ แต่งและแสดง พ.ศ. 2481	16. ลานเลือด-ลานรัก แต่งเสร็จ วันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2490
8. นานเจ้า แต่งและแสดง พ.ศ. 2482	ซ้อมใหญ่ เวลาบ่าย 29 สิงหาคม พ.ศ. 2490 แสดงแก่ประชาชน รอบค่ำ วันที่ 29 สิงหาคม 2490
9. อสูรวิชัยไทย แต่งและแสดง พ.ศ. 2482	แสดงทางโทรทัศน์ ไทยทีวีช่อง 4 ในรายการครบรอบห้าปีของไทยทีวี
10. พ่อขุนผาเมือง แต่งและแสดง พ.ศ. 2483	วันที่ 24 มิถุนายน 2503
11. ดาบเสนเมือง แต่งเสร็จวันที่	17. เพชรต้น-พัชรา แต่งเสร็จ วันที่ 30 กันยายน 2490

- (แสดงที่เฉลิมนคร) รื้อทำใหม่ วันที่ 30 ตุลาคม 2490
18. เรื่องภิกษเนตร แปลงเป็นลูกพระคเณศร์
แต่งและแสดง พ.ศ. 2491
  19. ครุฑดำ แต่งและแสดง วันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2491
  20. โขกชีวิตร แต่งและแสดง วันศุกร์ที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2491 (ศรีกรุง)
  21. อานุภาพพอรุณรามคำแหง
แต่งและแสดง พ.ศ. 2497
  22. อานุภาพแห่งความเสียสละ
แต่งและแสดง พ.ศ. 2498
  23. อานุภาพแห่งความรัก
แต่งและแสดง พ.ศ. 2499
  24. อานุภาพแห่งศีลสัตย์
แต่งและแสดง 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2500
- ข. บทละครเรื่องเล็ก บทโทรทัศน์
และบทวิทยุกระจายเสียง
1. พอรุณเมืองราย พ.ศ. 2498
  2. พระนเรศวรประกาศอิสรภาพ
เพลงผู้แทน ในศิลปากร
ปีที่ 1 เล่ม 1
  3. ราชธิดาพระร่วง ในศิลปากร
ปีที่ 1 เล่ม 4
  4. ลูกวีรกรรมบุญ
  5. บทละครหลังฉาก
  6. บทละครพูดเรื่อง "สองคนพ่อลูก"
  7. ในน้ำมีปลา-ในนามีข้าว
  8. หลานเขยของคุณย่า
  9. ความรักของเขม แต่งเมื่อ
19 มกราคม พ.ศ. 2494
  10. มนุษยธรรม แต่งเมื่อ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2481 แสดง
ในวันเปิดโรงเรียนใหม่
(นาฏดุริยางค์)
  11. สมน้ำหมา แต่งเมื่อ พ.ศ.
2475 ในหนังสือดวงประทีป เล่ม
23 ปีที่ 2
  12. บทละครเกี่ยวกับเรื่องตั้ง
อาม่าจ๊กรอโยธยา (กรุงเบอร์น
สวิตเซอร์แลนด์ พุทธศักราชที่ 23
กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2494)
  13. มหาสุตโสม
  14. สละชีพเพื่องาน พ.ศ. 2474
  15. น้ำใจเขม พ.ศ. 2474 ในดวง
ประทีป ปีที่ 1 เล่ม 18
  16. ฟังโขง
  17. ภริยาสมาชิกสภา
  18. สายเสียแล้ว แต่งให้หน่วย
อนุสมาชิก เฌงมราชาลัย
พ.ศ. 2482
  19. ผีการพนัน

20. บทละครพูดเรื่อง "เหล็กกล้า" 2478 (วิทยากรย์ มีนาคม)
21. เขมสายบัว
22. ขายมา-หาญ
23. โครงการทำภาพยนตร์ "เหล็ก
กลางแดน"
24. บทละครโทรทัศน์เรื่อง "ลาน
เลือด-ลานรัก"
25. บทละครวิทยุ นิยายชีวิต
"คืนรัก-คืนร้าง"
26. บทละครวิทยุ "คืนเดือนเพ็ญ"
27. เทพธิดากาชาด
28. เสียหา
29. รัฐธรรมนูญแห่งให้ ร.ร.เบญจมา -
ราชาลัย ธันวาคม พ.ศ. 2476
30. เพลงเรื่อง ช่างโกนหนวดเมืองเซวิลล์
31. บทละครรำเรื่องเล็ก "อึเเนา"
ตอนอภิเษกหยานกับเกนหลง
แห่งให้ เบญจมาราชาลัย 2494
32. ละครพูด "ตอนรับลูก"
33. โครงร่างบทละครเรื่อง "ดวง
วิญญาณพระสุริโยทัย"
34. ละครพูด 2 เรื่อง "ช็อคกรัก"
35. บทละครพูดเรื่อง "Checum Sa Vie"
แห่งให้โรงเรียนเบญจมาราชาลัย
แสดง 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2474
36. ละครพูดเรื่อง "เพื่อนตาย"
37. บทละครเรื่อง "กุหลาบเมาะลำเลิง"
- ค. บทเพลงที่แสดงในโอกาสพิเศษต่าง ๆ
1. เพลงฉิมพิก
  2. เพลงฉอย
  3. เพลงผู้แทน
  4. เพลงวันเกิด
  5. บทเสภาตลก
  6. เพลงเรือ แต่งให้เบญจมาราชาลัย
สมาคม
  7. ฉุยฉาย แต่งในโอกาสต่าง ๆ
  8. บทเพลงปลุกใจ
  9. บทเพลงดนตรีประวัติศาสตร์
  10. บทเพลงบางเพลงของกรมศิลปากร
  11. เพลงรำ "เทพบุตร - บัวแก้ว"
แต่งให้กระทรวงการต่างประเทศ
  12. คำกลอนสำหรับลูก ๆ อวยพร
วันเกิดคุณแม่
  13. รตนตยานุภาเวณะ รตนตยะเตชสา
แต่งในวันเกิดคุณหญิง 19 มกราคม
พ.ศ. 2501
  14. สาลิกาในกรงทอง
  15. จำปาสวรรค์
  16. เพลงสั้นวล
  17. เนื้อเพลงลาวแพน
  18. สู้ศัตรู

19. วีระสตรี (หญิงไทยรบพม่า)	24. ระบำอังก
20. ระบำนอมประณ	25. รำกล่อมขวัญโล่ห์
21. พรธรรมชาติ	26. บทละคร แสดงที่หน้าเนียบ นายกรัชมุนตรี
22. ระบำไทยงาม	27. จุฬฉายธรรมศาสตร์ (ในชั้น ชมรม พ.ศ. 2493)
23. เรื่องกนประหลาด	

ซึ่งนี้ได้นำรวบรวมเพลงในละครเรื่องต่าง ๆ
และคำกลอนบางเรื่องที่ได้แต่งไว้ในโอกาสพิเศษ

บทเพลงต่าง ๆ ที่พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ

ประพันธ์ขึ้นใหม่

1. ละครเรื่อง "เด็กสุพรรณ" แต่งและแสดงเมื่อ พ.ศ. 2479 มีเพลงที่แต่งใหม่ ทั้งคำร้อง และทำนอง คือ :- 1. เพลงยากเย็น 2. เพลงควงจันทร์ 3. เพลงมั่งราย 4. เพลงเด็กสุพรรณ 5. เพลงนครราชสีมา	2. ละครเรื่อง "ราชมยุ" แต่งและ แสดงเมื่อ พ.ศ. 2479 เมื่อ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2479 1. เพลงสาวอีสาน 2. เพลงเพ็ญแข 3. เพลงแดนอีสาน 4. เพลงใจเจ้าเอ๋ย 5. เพลงรักเมืองไทย
3. ละครเรื่อง "พระเจ้ากรุงธนฯ" แต่งและแสดงเมื่อ พ.ศ. 2480 1. เพลงเมืองของเรา 2. เพลงอยุธยา	

3. เพลงกรุงธนฯ
  4. เพลงธนบุรี
  5. เพลงจีนไทยสามัคคี
4. ละครเรื่อง "ศึกกลาง" แต่งและแสดงเมื่อ พ.ศ. 2480
1. เพลงคลื่นกลาง
  2. เพลงขวัญใจ
  3. เพลงสาวไร่
  4. เพลงกราวกลาง
  5. เพลงต้นเกิดชาวไทย
  6. เพลงศึกกลาง
  7. เพลงแสงทินกร
  8. เพลงแหลมทอง
5. ละครเรื่อง "เจ้าหญิงแสนหวี" แต่งและแสดงเมื่อ พ.ศ. 2481
1. เพลงเชิญชมดอกไม้
  2. เพลงแสนหวี
  3. เพลงเขมรรู้
  4. เพลงเห็นแต่ไกล
  5. เพลงราตรี
  6. เพลงรักชาติ
  7. เพลงไทยน้อยไทยใหญ่
  8. เพลงความฝัน
  9. เพลงแสนระทม
  10. เพลงวิญญูแสนหวี
6. ละครเรื่อง "มหาเทวี" แต่งและแสดงเมื่อ พ.ศ. 2481
1. เพลงเลือดไทย
  2. เพลงดินไทย
  3. เพลงนครเชียงใหม่
  4. เพลงหอมหวล
  5. เพลงโชคมนุษย์
  6. เพลงสินวาสนา
  7. เพลงสู่อมิตร
  8. เพลงมหาเทวี
  9. เพลงเพลงไทย
7. ละครเรื่อง "เบญจเพศ" แต่งและแสดงเมื่อ พ.ศ. 2481
1. เพลงใจโจร
  2. เพลงอยู่ดำ
  3. เพลงป่าคง
  4. เพลงยุพที
  5. เพลงความดี
8. ละครเรื่อง "น่านเจ้า" แต่งและแสดงเมื่อ พ.ศ. 2482
1. เพลงหน้าผา
  2. เพลงรักไทย
  3. เพลงเชิญขวัญ
  4. เพลงไกลแสนไกล
  5. เพลงเดิน
  6. เพลงรวมไทย
  7. เพลงกิ่งแก้ว

9. ละครเรื่อง "อนุสาวรีย์ไทย"
แต่งและแสดงเมื่อ พ.ศ. 2482
1. เพลงอวยชัย
  2. เพลงเห็นแต่เงา
  3. เพลงเกียรติกรรมกร
  4. เพลงน้ำทะเล
  5. เพลงอนุสาวรีย์ไทย
10. ละครเรื่อง "พ่อกุหลาบเมือง"
แต่งและแสดงเมื่อ พ.ศ. 2483
1. เพลงศุกุโชค
  2. เพลงสร้างชาติ
11. ละครเรื่อง "ดาบแสนเมือง"
แต่งและแสดงเมื่อ พ.ศ. 2490
1. เพลงฝากดวงใจ
  2. เพลงขวัญเนตร
  3. เพลงเกราะแก้ว
  4. เพลงเมื่อเห็นเธอจากไปก็เศร้า
  5. เพลงมหาชัย
12. ละครเรื่อง "ชนะมาร"
แต่งและแสดงเมื่อ พ.ศ. 2490
1. เพลงฤดูใบไม้ผลิ
  2. เพลงฤดูร้อน
  3. เพลงฤดูใบไม้ร่วง
  4. เพลงฤดูหนาว
13. ละครเรื่อง "เจ้าหญิงกรรมกร"
แต่งและแสดงเมื่อ พ.ศ. 2490
1. เพลงกรรมกร
  2. เพลงกล่อม
  3. เพลงเมื่อจากเรือน
  4. เพลงเชิญวิญญาณ
14. ละครเรื่อง "ลานเลือด-ลานรัก"
แต่งเสร็จวันที่ 6 กรกฎาคม 2490
และแสดงเมื่อ พ.ศ. 2490
1. เพลงมหานคร
  2. เพลงเชิญเป็นขวัญใจ
  3. เพลงความรักบริสุทธิ์
15. ละครเรื่อง "ครุฑดำ" แต่ง
และแสดงเมื่อ 20 มิถุนายน 2491
1. เพลงขวัญอยุธยา
  2. เพลงขัจฉาได้นำ
  3. เพลงสุริโยทัย (สากล) และ
สุริโยทัย (ทางไทย)
  4. เพลงนกกากรัง
  5. เพลงกล่อม
  6. เพลงแรนไกล
  7. เพลงหยาดน้ำค้าง
  8. เพลงครุฑดำ

16. ละครเรื่อง "โชคชีวิต" แต่ง
และแสดงเมื่อ พ.ศ. 2492
1. เพลงกลางป่า
  2. เพลงดึกสงัด
  3. เพลงลืมเสียเดิดความหลัง
  4. เพลงภากินัย
  5. เพลงทองฟ้า
  6. เพลงมะปรางทอง
  7. เพลงโชคชีวิต
17. ละครเรื่อง "อำนาจพอรามคำแหง"
31 มกราคม พ.ศ. 2497
1. เพลงในน้ำมีปลา-ในนามีข้าว
  2. เพลงอธิษฐาน
  3. เพลงเสียงระฆัง
  4. เพลงภาพเธอ
  5. เพลงตนตระกุลไทย
  6. เพลงเพื่อนไทย
  7. เพลงพุทธรูชา
18. ละครเรื่อง "อำนาจแห่งความเสียสละ"
แต่งที่ Berne มิถุนายน 2498
แสดงที่กรุงเทพฯ สิงหาคม 2498
1. เพลงไทยผูกมิตร (บทประพันธ์ของ
หลวงวิจิตรวาทการ ทำนองเพลง
ของ มন্ত্রী ตราโมท)
  2. เพลงระบำไทย
  3. เพลงขออุทิศ
4. เพลงวิญญูณบรรพชน (คำแปลลง
จากเพลงมหาอุปรากร
"ลาโบเอม")
5. เพลงมนโธม
6. เพลงระบำนก (บทประพันธ์
ของ พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ
ทำนองของ มন্ত্রী ปราโมท)
7. เพลง "พุทธรูชา"
19. ละครเรื่อง "อำนาจแห่งความรัก"
สิงหาคม พ.ศ. 2499
1. เพลงไตรรงค์ที่ยอดเสา
  2. เพลงรวมเทียนทาง
  3. เพลงไทยสามัคคี
  4. เพลงคางแรมในป่า
(บทเสรา)
  5. เพลงคางแรมในป่า
(บทรื่นเริง)
  6. เพลงกล่อมขวัญวิญญูณ
นักรบไทย
  7. เพลงกราวอาสา
20. ละครเรื่อง "อำนาจแห่งศีลสัตย์"
เสาร์ที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2500
1. เพลงศีลสัตย์
  2. เพลงดาบ
  3. เพลงกล่อมทอ

บทเพลงบางเพลงที่มีโคบรมอยู่ในละครเรื่องหนึ่งเรื่องใด

เท่าที่สามารถจะรวบรวมมาได้ คือ

1. เพลงมณฑลบูรพา	นายทหารชั้นผู้ใหญ่แห่งกอง
2. เพลงเกรียงศักดิ์	ทัพเรือทั้งที่โรงละครศิลปะากร)
3. เพลงสุขตาสุขใจ	8. เพลงอาสาภาชาติ
4. เพลงตำรวจไทย	9. เพลงศิลปะากร
5. เพลงกองทัพบกไทย	10. เพลงราชวัลลภ
6. เพลงกองทัพอากาศไทย	11. เพลงไตรรงค์
7. เพลงนาวิไทย ของกองทัพ	12. เพลงสำหรับกองทหารราบที่ 11
เรือ แต่งพร้อมกับ อานุกาฬ	13. เพลงบัวแก้ว แต่งให้สโมสร
แห่งความรัก (อังคารที่ 17	สราญรมย์กระทรวงการต่างประเทศ
กรกฎาคม 2499 ซ่อมให้	14. เพลงสำนักนายก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง.

บทละครประวัติศาสตร์ ของ หลวงวิจิตรวาทการ

บทละครที่แต่งสมัยดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากร (2477 - 2483)

1. นเรศวรประกาศอิสรภาพ (2477)
2. ราชธิคาพระร่วง (2477)
3. เลื้อยสุพรรณ (2479)
4. ราชมนู (2479)
5. พระเจ้ากรุงธน (2480)
6. ทีกกลาง (2480)
7. เจ้าหญิงแสนหวี (2481)
8. มหาเทวี (2481)
9. แญจเพศ (2481)
10. นานเจ้า (2482)
11. พอลุนผาเมือง (2483)

บทละครที่แต่งสมัยที่อาชีพเป็นนักประพันธ์ (2490 - 2491)

12. ตายคาบหน้า (2490)
13. สี่หราชเคโธ (2490)
14. ครุฑคำ (2491)

บทละครที่แต่งสมัยเป็นอัครราชทูตประจำสวิตเซอร์แลนด์ ออสเตเรีย และยูโกสลาเวีย (2497 - 2499)

15. อานุกาพพอลุนรามคำแหง (2497)
16. อานุกาพแห่งความเสียสละ (2498)
17. อานุกาพแห่งความรัก (2499)

เนื้อเรื่องย่อบทละครประวัติศาสตร์ ของหลวงวิจิตรวาทการ

1. นเรศวรประกาศอิสรภาพ (2477)

สมเด็จพระนเรศวรทรงดำริที่จะกอบกู้อิสรภาพของชาติไทย หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาให้แก่พม่าเป็นเวลา 15 ปี เมื่อสมเด็จพระนเรศวรทรงยกทัพมาถึงเมืองแครง ทรงส่งส่วยพระเจ้าหงสาวดีจะคิดทำร้ายพระองค์ โดยหลอกให้มาปราบกบฏกรุงอังวะ ขณะเดียวกันพระมหาเถรคันฉ่องได้นำพระยาเกียรติ พระยารามมาเฝ้าสมเด็จพระนเรศวร และสารภาพว่าพระเจ้าหงสาวดีให้พวกตนมาดักทำร้ายพระองค์ สมเด็จพระนเรศวรทรงเสียดสารมีริมฝั่งแม่น้ำสะโตงว่า หากพระองค์มีบุญธิการมากพอที่จะกอบกู้บ้านเมืองไทยเมื่อพม่าได้ ก็ขอให้พระองค์ทรงพระแสงปืนถูกแม่ทัพพม่า ปรากฏว่าพระองค์ทรงพระแสงปืนข้ามแม่น้ำสะโตง ถูกสุรกรรมาตาย ทหารไทยจึงพาเฉลยพม่ามอญที่กวาดต้อนมาจากเมืองแครงข้ามแม่น้ำสะโตง สมเด็จพระนเรศวรทรงสั่งไม่ให้ทหารไทยข่มเหงเฉลย และโปรดให้เผาเรือไทยคน บทละครจบลงด้วย พระราชดำรัสของสมเด็จพระนเรศวร ปลุกใจให้รักชาติ

2. ราชธิดาพระร่วง (2477)

มะกะโทพาพระราชธิดาของพ่อขุนรามคำแหงหนีไปเพราะความรัก และจะพึ่งบุญบารมีของพระนาง คิดทำการเพื่อให้ได้เป็นใหญ่ในเมืองมอญ เมื่อมาถึงศาลเทพารักษ์ มะกะโทหลอพระราชธิดาให้แข่งพระทัยเดินทางต่อไป เพราะหากพนเขตแดนไทยแล้วก็จะพ่ายแพ้ แต่พระราชธิดากลับเตือนสติมะกะโทว่า อาณาเขตของไทยกว้างใหญ่ไพศาลนัก ยานี้กว่าพระบิดาจะตามหาไม่เห็นพระราชธิดาจึงแนะนำให้มะกะโทเขียนหนังสือขอพระราชทานอภัยโทษเสีย เมื่อกองทัพของพ่อขุนรามคำแหงตามมาถึงศาลเทพารักษ์ พ่อขุนรามคำแหงทรงเห็นหนังสือบนแผ่นดินที่มะกะโทเขียนไว้ว่า หากตนได้เป็นใหญ่ในเมืองมอญแล้ว ก็จะขอมาพึ่งไทย พระองค์ก็ทรงคลายพระพิโรธ พระราชทานอภัยโทษให้มะกะโท นอกจากนั้นยังทรงอวยพรให้และตรัสว่า เมื่อใดที่มะกะโทได้อภิเษกเป็นกษัตริย์ครองมอญแล้ว ให้ใช้นามว่า พระเจ้าฟ้ารั่ว

3. เลือดสุพรรณ (2479)

เมื่อพ่ายศึกเมืองสุพรรณไว้ได้ ก็กระทำการทารุณต่อคนไทยต่าง ๆ นานา มังรายทนดูความโหดร้ายของทหารไม่ได้ จึงห้ามทหารและบอกมังระโให้เลิก ชมเหงคนไทย แต่มังระโไม่เชื่อเพราะถือว่ามีตำแหน่งนายกองเท่ากัน มังระโ กลับเข้าไป เคนคอดวงจันทร์ให้ตายสาหัสสร้อยออกมา เพราะคิดว่าดวงจันทร์ซ่อนไว้ในปาก มังรายเข้าไปช่วยดวงจันทร์ จึงเกิดการต่อสู้กัน มังรายฟันถูกหน้ามังระโ มังระโอายจึงออกไป มังรายให้สัตย์กับดวงจันทร์ว่า ทราบใดที่มังรายยังอยู่ คนไทยจะไม่ถูกข่มเหง มังรายให้ทหารนำอาหารและยามมาให้ ครั้งแรกดวงจันทร์ แสดงความรังเกียจ แต่ภายหลังก็ใจอ่อน ในที่สุดมังรายก็สารภาพรักกับดวงจันทร์ และจะยอมปล่อยดวงจันทร์และพ่อแม่ไป แต่ดวงจันทร์ขอร้องให้ปล่อยเชลยคนไทย ทั้งหมด มิฉะนั้นดวงจันทร์ก็จะไม่ยอมไป มังรายจึงยอมปล่อยเชลยคนไทยไปโดย จะยอมรับโทษเอง เมื่อคนไทยหนีไปหมดแล้ว ดวงจันทร์กลับมาหามังรายและชวน มังรายหนีไปควย แต่มังรายไม่ต้องการทำผิดมากไปกว่านี้ คือหนีทัพ ดวงจันทร์จึง ตัดสินใจจะอยู่กับมังรายเพื่อรับโทษควย แต่ในที่สุดมังรายก็เกลี้ยกล่อมให้ดวงจันทร์ หนีไปได้ ในระหว่างที่มังรายและดวงจันทร์พูดคุยกันนี้ มังระโ แอบดูและรู้ความตลอด จึงไปฟ้องมังมหาสุรนาทว่าทหารยามเป็นใจให้คนไทยหนี มังมหาสุรนาทให้ไต่ถาม ถ้าเป็นความจริงก็ให้ประหารชีวิตเสีย พอดีมังรายเข้ามารายงานความผิดของตน เมื่อมีการไต่สวน มังรายสารภาพผิดและเปิดเผยความชั่วร้ายของมังระโ มังมหาสุรนาทจึงตัดสินให้เอาตัวมังรายไปประหารชีวิต ทั้ง ๆ ที่มังรายเป็นเลือดเนื้อของตนเอง และสั่งให้เอามังระโ ไปประหารชีวิตในฐานะที่ทำทารุณโหดร้ายต่อคนไทย ต่อมาดวงจันทร์ขอพบมังมหาสุรนาทและยอมรับผิด ขอร้องให้ประหารชีวิตตนเองแทน มังราย แต่มังมหาสุรนาทไม่ยอม ยังคงคำสั่งให้เอาตัวมังรายไปประหารชีวิต

เมื่อมังรายถูกประหารชีวิตแล้ว ดวงจันทร์กลับมาที่ป่าพบศพพ่อแม่ ดวงจันทร์ซักถามหญิงคนหนึ่งที่ไต่ความว่าทหารพามาตายเพื่อเป็นการแก้แค้นแทนมังระโ คนไทยที่เหลือหนีไป ดวงจันทร์จึงชักชวนคนไทยให้ต่อสู้กับพม่า ดวงจันทร์นำคนไทย เดินไปยังกองทัพหลวงของพม่า ระหว่างทางพบพม่าที่ไต่กลับมาตายหมด เมื่อเดินทาง

ไปถึงทัพหลวงของพม่าแล้ว มังมหาสูรนาทพยายาม เกี้ยกกลมให้ดวงจันทร์และคนไทย
กลับไป แต่ดวงจันทร์และคนไทยไม่ยอมถอย มังมหาสูรนาทจึงสั่งให้ทหารยิงปืน
ดวงจันทร์และคนไทยตายหมด บทละครจบลงด้วยคำพูดของดวงวิญญาณของ
มังรายว่า พม่าและไทยเป็นเพื่อนบ้านกัน ควรจะมีความรักใคร่ไมตรีกัน

4. ราชมณู (2479)

พระยามโนไมตรีทหารพระเจ้ากรุงละแวกนำทหารมากกว่าตอนคนไทยไป เขมร
ข่าวบ้านละตอสูแทนายแสนซึ่งเป็นหัวหน้าชาวบ้านทามไว เนื่องจากไม่มีอาวุธที่จะต่อสู้
จึงถูกกวาดต้อนไปเขมร หนึ่งปีผ่านไป นายแสนซึ่งอยู่บ้านเจ้าเมืองบริบูรธราบ
ข่าวว่าพระนเรศวรกำลังกูบ้านเมือง จึงคิดอยากหนีกลับไปอยุธยา เพื่อนของนายแสน
จึงบอกความลับว่า พระยามโนไมตรีจะมาพักที่บ้านเจ้าเมืองบริบูรธ เนื่องจากมาติดพัน
เพ็ญแขลูกสาวของเจ้าเมือง ชาวเมืองซึ่งเกลียดชังพระยามโนไมตรีจะมาปล้นบ้าน
จึงเป็นโอกาสอันดีที่นายแสนจะหนีไป นายแสนจึงตกลงใจจะหนีไป แต่เพ็ญแขอร้อง
ไห้แสนช่วยระวังไม่ให้ชาวเมืองทำร้ายพระยามโนไมตรี เพราะต้องรักษาเกียรติ
เจ้าของบ้าน เมื่อชาวเมืองจะมาทำร้ายพระยามโนไมตรี แสนจึงต้องช่วยขัดขวาง
และได้รับบาดเจ็บ ระหว่างที่เพ็ญแขทำแผลไห้แสนบอกเพ็ญแขว่าตนตัดสินใจจะกลับ
เมืองไทยไปช่วยพระนเรศวรกูบ้านเมือง เพ็ญแขรับปากจะช่วย ก่อนจากกันทั้งสอง
สารภาพรักต่อกัน เพ็ญแขขอสัญญาจากแสนว่า ถ้าแสนไปเป็นทหารกรุงศรีอยุธยา
ก็ขอให้ไปรบทางอื่น ขออย่าให้มารบเขมรเลย แสนตอบตกลงและไห้เพ็ญแขรอ
จนกว่าตนจะกลับมา

15 ปีต่อมา สมเด็จพระนเรศวรทรงรบชนะพม่าหลายครั้ง พระยามโนไมตรี
หนักใจว่า หากพระนเรศวรวางศึกจากพม่า คงจะมารบกับเขมร ตนจึงต้องกลับไป
พระตะบอง พระยามโนไมตรีจึงขอแต่งงานกับเพ็ญแข ก่อนที่จะต้องเดินทางกลับไป
แต่เพ็ญแขปฏิเสธ เพราะหัวใจอยู่ในเมืองไทย พระยาเสนาเจ้าเมืองบริบูรธโกรธ
มากที่เพ็ญแขไปรักศัตรู จึงบอกไห้เพ็ญแขรู้ว่า นายแสนนั้นเดี๋ยวนี้เป็นพระราชา
มหารเอกของพระนเรศวร เคยยกกองทัพมาตีเขมรเมื่อ 6 ปีก่อน และถ้ายกทัพมา
ตีอีกเขมรจะต้องเดือดร้อน เพ็ญแขจึงไห้สัญญาว่า หากพระราชาสมณูอาสาตีเขมรอีก
ตนจะยอมแต่งงานกับพระยามโนไมตรี

ต่อมาปรากฏว่าพระราชธมฺมอาสาเป็นแม่ทัพมาตีเขมรอีก เพ็ญแขจึงคัดลिनใจแต่งงานกับพระยามโนไมตรี เพื่อเป็นการแก้แค้นที่แสนผิดสัญญา เมื่อถึงวันแต่งงาน พระยาเสนาและพระยามโนไมตรีต้องปรึกษาราชการกัน พระราชธมฺม-จึงแอบหนีเข้ามาพบเพ็ญแข ทั้งสองมีปากเสียงกัน จนกระทั่งพระยามโนไมตรีกลับมา เพ็ญแขขอให้พระราชธมฺมกลับไป แต่พระราชธมฺมต้องการเอาตัวเพ็ญแขไปด้วย ในที่สุดเมื่อพระยามโนไมตรีเข้ามา พระราชธมฺมก็ให้ทหารจับพระยามโนไมตรีไปถวายพระนเรศวร ก่อนจากไปพระราชธมฺมลาเพ็ญแขและบอกเพ็ญแขให้ล้มตนเสีย

ระหว่างที่คุมตัวพระยามโนไมตรีไปถวายพระนเรศวร พระยามโนไมตรีจำได้ว่าพระราชธมฺมคือนายแสนที่เคยช่วยชีวิตตน และเมื่อทราบว่าเป็นผู้แย่งเพ็ญแขซึ่งเป็นคู่รักของพระราชธมฺม จึงบอกพระราชธมฺมว่าเพ็ญแขยังบริสุทธิ์อยู่ พร้อมกันนั้น ก็ขอร้องให้พระราชธมฺมพ้นตนให้ตายเพื่อความสุขของพระราชธมฺมและเพ็ญแข พระราชธมฺมเกิดความปรานีพระยามโนไมตรี จึงเปิดโอกาสให้พระยามโนไมตรีหนีไป แต่พระยามโนไมตรีไม่หนีและขอร้องให้พระราชธมฺมนำตนไปเฝ้าพระนเรศวร เมื่อพระราชธมฺมนำพระยามโนไมตรีเขาเฝ้าพระนเรศวร ๆ โปรดเกล้าฯ ให้ปล่อยพระยามโนไมตรีไปครองเมืองพระตะบองตามเดิม เพราะพระองค์มีพระราชประสงค์จะจับพระยาละแวกเพียงผู้เดียว บทละครจบลงด้วยคำพูดปลุกใจของพระราชธมฺมให้รักชาติและให้มิไมตรีจิตกับเขมรซึ่งเป็นพี่น้องกับไทย

5. พระเจ้ากรุงธน (2480)

พระเจ้าตากปรึกษาราชการเกี่ยวกับการศึกซึ่งฝ่ายไทยกำลังเป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำแก่พม่า ในระหว่างที่พระเจ้าตากกำลังอำนวยการรบอยู่นั้น มีขุนนางผู้ใหญ่เชิญพระบรมราชโองการมา สั่งห้ามยิงปืนใหญ่ เพราะทำให้ท้าวนางขางในวังตกใจ เมื่อเป็นดังนั้น พระเจ้าตากจึงเห็นว่าเป็นการยากที่จะป้องกันกรุงศรีอยุธยาไว้ได้ จึงชักชวนทหารตีฝักองทัพพม่าออกมารวบรวมกำลังกันที่จันทบุรี

เมื่อพระเจ้าตากยกทัพไปถึงจันทบุรี คนไทยซึ่งถูกคนไทยด้วยกันแต่ไปเข้ากับฝ่ายพม่าขมเหงและถูกเกณฑ์ให้เตรียมเสบียงอาหารลำเลียงไปค่ายโพธิ์สามต้น

ต่างก็ดีใจและเข้าสันทบกกับกองทัพพระเจ้าตากไปที่ค่ายโพธิ์สามต้น เมื่อพระเจ้าตาก
ตีค่ายโพธิ์สามต้นและปราบพวกพม่าได้สำเร็จ จึงมีการทำพิธีปราบดาภิเษก

ต่อมาพระเจ้ากรุงธนมีพระอาการไม่สบายพระทัย พระองค์ตรัสกับ
เจ้าจอมมารดาฉิมถึงเรื่องหนูเล็กซึ่งเพิ่งเข้ามาอยู่ในวัง และเรื่องนางสนมกำนัล -
ในทุกคนที่พระองค์เคยรัก แต่กลับไปไม่มีอยู่ พระองค์จึงทรงสั่งให้ประหารชีวิต
นอกจากนั้น ยังทรงวิตกกังวลเรื่องที่จะเสกขานกับขอนัดพบคู่ตัวเจ้าพระยาจักรี
เข้ว่าเสนาอำมาตย์จะพยายามทูลให้พระองค์คลายความวิตก แต่พระเจ้ากรุงธน
ก็ทรงตระหนักถึงดวงชะตาของพระองค์ที่กำลังเสื่อมลง พระองค์จึงทรงดำริที่จะ
สะเดาะเคราะห์โดยการแต่งตั้งให้เจ้าพระยาจักรีเป็นสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก
จากนั้นพระองค์ก็ทรงสั่งให้ส่งทูตไปเมืองจีน ทรงมีสาส์นไปถึงพระเจ้าตากจึงว่า
พระองค์ได้ทรงช่วยคนจีนที่ตกเป็นเชลยอยู่ในพม่าไว้และให้พามาหากินในเมืองไทย
ต่อมาเสนาอำมาตย์ได้ทูลพระเจ้ากรุงธนเรื่องมีคนไทยบางพวกคิดตั้งตัวเป็นใหญ่
พระเจ้ากรุงธนจึงทรงสั่งให้จับตัวมาประหารชีวิตให้หมด

จากนั้นไม่นานก็เกิดการจลาจลขึ้นในวัง นายทหารผู้ใหญ่ทูลขออนุญาตให้
ปราบจลาจล แต่พระเจ้ากรุงธนทรงห้ามไว้ พร้อมทั้งตรัสว่า หนูของพระองค์
หมดเพียงแต่นี้ เข้ว่าเสนาอำมาตย์จะทูลว่าคนจีนทุกคนเต็มใจที่จะช่วยพระองค์
แต่พระเจ้ากรุงธนก็ทรงไม่ยอมให้มีการต่อสู้ระหว่างคนไทยด้วยกัน พระองค์ตรัส
ฝากหนูเล็กซึ่งกำลังตั้งครรถ์กับเจ้าพัฒน์ซึ่งเป็นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช ทนไถ่นั้น
พระยาสรรดซึ่งกุมอำนาจทั้งหมดได้ก็เข้ามาทูลให้พระเจ้ากรุงธนบรรพชาเสีย เพื่อ
ความสงบสุขของบ้านเมือง เมื่อพระยาสรรดสั่งทหารใหม่ให้พระเจ้ากรุงธน ทหาร
ผู้ใหญ่ได้เข้าขัดขวาง เกิดการต่อสู้กัน ในที่สุดทหารผู้ใหญ่ทั้งสองก็ตาย พระเจ้า
กรุงธนจึงทรงตระหนักถึงภาวะสุดท้ายของพระองค์ จึงทรงภาวนาให้สมเด็จพระยา
มหากษัตริย์ศึกกลับคืนเข้าพระนครโดยเร็ว เพื่อค้ำชูค้ำชูและปกครองบ้านเมือง
บทรละครจบลงในพิธีฝังพระศพของพระเจ้ากรุงธน หนูเล็กออกมาสรรเสริญพระ
เกียรติคุณของพระเจ้ากรุงธน และลงท้ายด้วยคำพูดปลุกใจให้คนไทยคนจีนสามัคคีกัน

6. ศึกกลาง (2480)

สุดใจซึ่งเป็นภรรยาของขุนพิมลเกรงว่า หากขุนพิมลตายไป นอมและเนือง ซึ่งเป็นหลานที่ขุนพิมลนำมาเลี้ยงจะมีส่วนในพินัยกรรม สุดใจจึงพยายามไล่นอมและเนืองออกจากบ้าน สุดใจมีปากเสียงกับขุนพิมล จนขุนพิมลเป็นลมล้มลง นอมมาบอกเนืองซึ่งกำลังพลอตรักกับสุดจิตที่ริมทะเลให้ออกจากบ้าน สุดจิตตามมาไล่และบอกสุดจิตให้เลิกรักเนือง เมื่อนอมและเนืองจากไปแล้ว สุดจิตจะตามไปแต่สุดใจห้ามไว้ พอขุนพิมลรู้ว่า นอมและเนืองไปแล้วก็โกรธสุดใจมาก จนถึงกับสิ้นสติและตายในที่สุด หลังจากนั้นสุดจิตก็ได้แต่งงานอยู่ริมทะเล ร่ำลึถึงความหลังอย่างเศร้าโศก วันหนึ่งสุดจิตบังเอิญเห็นกองทัพเรือพม่ามาเป็นทิวแถว พวกคนใช้ต่างชวนกันไปสู้สุดจิตขอตามไปทวย เมว่าสุดใจจะห้ามสุดจิตอย่างไรก็ไม่เป็นผล

ฝ่ายนอมและเนืองมาอยู่กับคุณหญิงจันทร์และคุณหญิงมุกด์ ซึ่งกำลังชุมนุมผู้คนเตรียมรบกับพม่า นอมได้เป็นนายกองฝ่ายชาย เนืองได้เป็นนายกองฝ่ายหญิง เมื่อสุดจิตมาสมัครเป็นทหาร นอมไม่ยอมรับโดยให้เหตุผลว่าสุดจิตอ่อนแอเกินไป เมื่อสุดจิตไปสมัครทางฝ่ายหญิง เนืองให้สุดจิตไปอยู่กองเสบียง ต่อมาสุดจิตพยายามปรับความเข้าใจกับเนืองได้ เนืองจึงอนุญาตให้สุดจิตออกรบ สุดจิตปล้นค่ายพม่าได้สำเร็จ แต่สุดจิตไม่ไคกลับมารวมกับคนไทยที่ออกไปด้วยกัน ทุกคนจึงเข้าใจว่าสุดจิตตายแล้ว

หลังจากที่สามารถป้องกันเมืองกลางจากพม่าได้แล้ว นอมและเนืองก็ไปทำไรของตนเอง สุดใจมาหาและอ่อนวอนให้นอมและเนืองยกโทษให้และชวนกลับไปอยู่บ้านในที่สุด นอมและเนืองก็ยอมกลับไปอยู่กับสุดใจ เพราะต้องการเงินจากสุดใจมาสร้างเรือรบไว้ต่อสู้ชาติภักดิ์ หลังจากนั้นนอมและเนืองกลับมาอยู่บ้านไม่นาน สุดจิตก็กลับมาและเล่าให้ฟังว่า ตนถูกพม่าจับไปแต่หนีกลับมาได้ นอมและเนืองเห็นว่าเมื่อสุดจิตกลับมาแล้ว พวกตนก็ไม่จำเป็นต้องอยู่เป็นเพื่อนสุดใจอีกแล้ว จึงจะลาจากไป แต่สุดจิตไม่ยอม บังเอิญสุดใจเข้ามาเห็นสุดจิตก็ดีใจ และบอกรับเนืองเป็นลูกสะใภ้ นอกจากนี้ก็จะให้เงินนอมสร้างเรือรบ เมื่อสุดจิตทราบวอนอมจะสร้างเรือรบก็รับ

อาสาจะช่วย เพราะตนมีความรู้เรื่องต่อเรือจากพม่า ในที่สุดสุดท้ายก็ได้นำงาน กับเนือง และนอมไคแต่งงานกับลูกสาวเจ้าตัว บทละครจบลงด้วยฉากงานแต่งงาน นอมไคพูดปลุกใจให้คนไทยรักใคร่กลมเกลียวกันเพื่อรักษาแหลมทองไว้

7. เบญจเพศ (2481)

ในงานฉลองวันเกิดเจ้าหญิงยุพดีครบเบญจเพศ สมิงทองซึ่งเป็นโจรไค ปลอมตัวเข้ามาในวัง และถูกตำรวจจับตามจับ แต่เจ้าหญิงยุพดีไคทรงช่วยเอาไว้ สมิงทองไคชวนเจ้าหญิงไปเที่ยวดำที่พวกโจรอยู่โดยปลอมตัวใส่เครื่องแบบตำรวจวัง เมื่อพระเจ้าหงสาวดีทรงรู้ข่าวว่าเจ้าหญิงทรงหายไปจากวัง ก็ทรงปรึกษาโหร โหรไคกราบทูลว่า เจ้าหญิงจะไม่มีภัยอันตราย เป็นเพียงแต่มีเคราะห์ในยามเบญจเพศ เจ้าหญิงจะพบลาภ แควแหวนเงินทอง และจะกลับมาภายในสามวัน

ในระหว่างที่สมิงทองและเจ้าหญิงเดินทางไปที่โจร เจ้าหญิงพยายาม หลอกสมิงทองให้เลิกเป็นโจร และให้ใช้ความเข้มแข็งกล้าหาญมาช่วยประเทศ ชาติดีกว่า ซึ่งสมิงทองก็คล้อยตาม เมื่อเดินทางมาถึงปากดำ สมิงทองให้เจ้าหญิง เก็บเป็นความลับว่าพระนางเป็นผู้หญิง เพราะอาจารย์ไคทำนายว่า หากมีผู้หญิงเข้ามา ในดำเมื่อไร ถ้าจะพังทลาย ขณะเดียวกันยามก็มารายงานสมิงเพชร สมิงพลอย และสมิงเงินว่า สมิงทองกลับมาแล้วและพาคนแปลกหน้ามาทางเป็นผู้หญิงมาด้วย พวกโจรไม่พอใจ แต่พวกที่เลี้ยงหังสามพยายามไกลเกลี่ย เจ้าหญิงพยายามเกลี้ย กล่อมพวกโจรให้กลับตัวเป็นคนดี รับราชการเป็นทหาร หน้ไคนั้นเกิดฟ้าร้องฟ้าผ่า ดำจะพังทลาย เจ้าหญิงจึงทรงนำพวกโจรออกมาปากดำซึ่งมีพวกทหารคอยอยู่ เจ้าหญิงทรงช่วยพาพวกโจรเข้าเฝ้าพระเจ้าหงสาวดีเพื่อขอพระราชทานอภัยโทษ เจ้าหญิงขอตั้งพวกโจรเป็นทหารในบังคับบัญชา พระเจ้าหงสาวดีทรงยินยอม แต่มี ขอเหมายว่า เจ้าหญิงจะแต่งงานกับเจ้าชายซึ่งเป็นภูมุนั้นในวันรุ่งขึ้น เจ้าหญิงทรง รับขอเสนอ แต่เจ้าชายทรงไม่พอพระทัยนัก และคาดโทษพวกโจรว่า หากพระองค์ มีอำนาจเมื่อไรจะจับพวกโจรมาลงโทษ

วันรุ่งขึ้นซึ่งเป็นวันอภิเษกสมรส โทรมไต่ทูลทักท้วงพระเจ้าหงสาวดีว่า ฤกษ์วันนั้นมีโชฤกษ์ที่จะทำให้อภิเษก เพราะดวงชะตาของเจ้าหญิงกำลังร้ายมาก แต่พระเจ้าหงสาวดีทรงไม่ฟังคำทักท้วง เมื่อสัปดาห์ของนางกองทหารมาถวายพระพร เจ้าหญิง เจ้าชายทรงไม่พอพระทัยและโลกองทหารใหญ่กลับไปอยู่ป่า ฝ่ายทหาร กองใหม่ก็ไม่พอใจที่เจ้าชายหมั้นประมาทเจ้าหญิง เจ้าหญิงจึงต้องเข้ามาไกลเกลี่ย ในที่สุดสัปดาห์ก็ทูลเจ้าหญิงขอกลับไปอยู่ป่า และขอถวายความสัตย์ปฏิญาณว่าจะไม่ กลับไปเป็นโจร จะยังถือตนเป็นทหารของชาติ ถ้าชาติและเจ้าหญิงต้องการเมื่อไร ก็จะมาทันที พระเจ้าหงสาวดีก็ทรงพระราชทานที่ทำมาหากินให้สร้างเมืองใหม่ และ จะไม่เก็บภาษีอากร เจ้าหญิงจึงทรงอนุญาตให้กองทหารใหม่กลับไปอยู่ป่า สัปดาห์ของ ไต่ออกความคิดให้ตั้งชื่อเมืองว่า "นครยุทธ" แล้วจะเชิญเจ้าหญิงไปครอง เจ้าหญิง ไต่ทรงขอร้องให้สร้างเจดีย์ และเมื่อใดที่พระนางสิ้นพระชนม์ก็ขอให้มารับอัฐิของ พระนางไปบรรจุไว้ จากนั้นพระนางก็ทรงลาทหารของพระนาง

เมื่อสัปดาห์และพี่เลี้ยงออกจากเมืองมาแล้ว และกำลังจะสร้างเมืองใหม่ ตรงที่เจ้าหญิงทรงโปรด ทหารก็เข้ามาบอกว่าเจ้าหญิงทรงสิ้นพระชนม์แล้ว โดยทรง เชื้อตพระต่อของพระนางเอง พี่เลี้ยงทั้งสามพยายามปลอบใจสัปดาห์ และเตือนสติ ให้รีบสร้างเมืองและเจดีย์เพื่อรับดวงวิญญาณของเจ้าหญิงยุทธ

8. มหาเทวี (2481)

พระเมืองเกษเกล้าเจ้าเมืองเชียงใหม่ และพระราชธิดาคือ พระนางจิริประภา ถูกเจ้าทรายคำซึ่งเป็นพระราชโอรสเนรเทศออกนอกเมืองมาอยู่ป่า วันหนึ่งพระยาพิชัยโลก เดินทางผ่านมาพบพระนางจิริประภา และทราบเรื่องราวทั้งหมดจากขุนนางเชียงใหม่ ที่มาอยู่เชิญพระเมืองเกษเกล้ากลับไปครองเมือง เพราะพวกขุนนางไต่เนรเทศเจ้าทราย คำออกไปแล้ว เนื่องจากบ้านเมืองหาความสงบสุขมิได้ แต่พระนางจิริประภาไม่ต้องการ กลับเข้าเมือง เพราะเกรงว่าความไม่สงบสุขของบ้านเมืองจะเป็นผลร้ายต่อพระอนาถ ของพระราชบิดา แต่พระยาพิชัยโลกรับอาสาว่า หากมีความเดือดร้อน ทางกรุงศรี- ออยุธยาจะช่วยเหลือ

นับตั้งแต่นั้นพระเมืองเกษเกล้ากลับไปครองเมืองแล้ว พระอนามัยของพระองค์
 ทรุศโทรมลงมาก แสนดาวซึ่งเป็นขุนนางคนหนึ่ง ตีความแปลงพระชนม์พระเมือง-
 เกษเกล้า เพื่อที่ตนจะได้ขึ้นครองเมืองเอง เมื่อแสนดาวทราบวาทะยาพิษญโลกได้
 กอฮใจความช่วยเหลือพระเมืองเกษเกล้าและพระนางจิริระประภา จึงคิดที่จะไปเข้ากับ
 ฝ่ายพม่า แต่ถูกขุนนางคนหนึ่งทักท้วงไม่เห็นด้วย แสนดาวจึงสั่งให้ขุนนางคนนั้นไปตัดหัว
 แสนดาว เริ่มมีอำนาจมากขึ้นเป็นลำดับ พระนางจิริระประภาจึงขอร้องให้พระยาพิษญโลก
 ไปขอความช่วยเหลือจากกรุงศรีอยุธยา เมื่อพระยาพิษญโลกไปแล้ว แสนดาวก็ให้พรรค-
 พวกกลบเข้าไปปลงพระชนม์พระเมืองเกษเกล้าได้สำเร็จ และยื่นขอเสนอต่อพระนาง-
 จิริระประภาว่าจะยอมเป็นราชินีหรือจะยอมถูกเนรเทศ พระนางได้เลือกประการหลัง

ส่วนทางกรุงศรีอยุธยา เมื่อพระชัยราชาและพระอนุชาได้ทรงทราบเหตุการณ์
 ที่พระยาพิษญโลกกราบทูลแล้ว ก็ทรงดำริจะให้เชียงใหม่เข้ามารวมกับกรุงศรีอยุธยา
 เพราะมีเลือดเนื้อเชื้อไทยด้วยกัน จึงโปรดให้กรีธาทัพไปช่วยเชียงใหม่

ในระหว่างที่พระนางจิริระประภาอยู่ในป่า เจ้าเชียงแสน เจ้าเชียงราย -
 เจาลำปาง และพ่อเมืองพานได้มาพบเพื่อจะช่วยปราบยุคเข็ญ พระนางจึงชักชวนให้
 เจ้าเมืองเหล่านั้นเข้ารวมกับกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเจ้าเมืองเหล่านั้นก็เห็นด้วย

เมื่อแสนดาวรู้ว่าเจ้าเชียงแสน เจ้าเชียงราย เจาลำปางและพ่อเมืองพาน
 จะมาปราบตน ก็คิดจะไปขอความช่วยเหลือจากพม่า แต่ไม่ทันได้ทำการที่คิดไว้ ทหาร
 ของเจ้าเมืองต่าง ๆ ก็บุกเข้ามาในวัง พระนางจิริระประภาพร้อมหาเทวีได้แก่แค้น
 แสนเมืองแทนพระราชบิดาได้สำเร็จ เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างเรียบร้อย พระมหาเทวีได้
 เคื้อนเจ้าเมืองต่าง ๆ มีให้ลี้ภัยการเมืองการรวมชาติไทยเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

เมื่อพระมหาเทวีครองเมืองเชียงใหม่ได้ไม่นาน พวกขุนนางผู้ใหญ่ที่ไม่เห็นด้วย
 ในการที่พระนางจะรวมเชียงใหม่เข้ากับกรุงศรีอยุธยา เพราะเข้าใจผิดว่าเมืองเชียงใหม่
 จะต้องไปเป็นเมืองขึ้นของกรุงศรีอยุธยาก็คัดค้านพระนาง เมื่อพระมหาเทวีเห็นว่าไม่มี
 ทางใดที่จะทำให้ขุนนางเหล่านั้นเห็นด้วย ก็ดำริจะปลดขุนนางเหล่านั้นออก ขุนนางเหล่านั้น
 จึงพยายามจะเนรเทศพระนางออกจากเมือง แต่พระยาพิษญโลกนำกองทัพกรุงศรีอยุธยา
 มาถึงเชียงใหม่พอดี และจับขุนนางผู้ใหญ่ได้

9. เจ้าหญิงแสนหวี (2481)

จากนั้น ครุฑบรรยายเรื่องแคว้นแสนหวีและแคว้นเขมรรัฐให้นักเรียนฟังว่า
แคว้นเขมรรัฐเป็นไทยใหญ่ ต่อมาได้อัศวารัฐเชียงตุง

แคว้นแสนหวีและแคว้นเขมรรัฐเรื่องวิวาทกันเสมอมา เจ้าชายเขมรรัฐ
จึงได้เป็นทูตมาเจริญราชไมตรีกับเจ้าฟ้าแสนหวี เจ้าฟ้าแสนหวีทรงโปรดให้เจ้าหญิง
แสนหวีต้อนรับเจ้าชายเขมรรัฐและขณะในระหว่างที่พระองค์เสด็จไปเมืองพุกาม เพื่อนัด
วันวิวาทระหว่างเจ้าหญิงแสนหวีและเจ้าชายพุกาม เจ้าหญิงแสนหวี จึงโปรดให้จัดงาน
เลี้ยงรับรองเจ้าชายอย่างมโหฬาร และมีการประลองฝีมือดาบระหว่างเจ้าหญิงเล็ก
และเจ้าหญิงเขมรรัฐ ปรากฏว่าเจ้าหญิงเล็กแพเจ้าหญิงเขมรรัฐ เจ้าหญิงแสนหวีก็ริ้ว
มากจึงทรงขอหมั้นกับเจ้าชายเขมรรัฐ แต่เจ้าชายขอผลัดเป็นวันหลัง

วันรุ่งขึ้นเจ้าหญิงแสนหวีได้เสด็จไปในอุทยานและพบเจ้าชายเขมรรัฐ
เจ้าหญิงแสนหวีขอประลองฝีมือดาบกับเจ้าชาย ปรากฏว่าทุกครั้งเจ้าหญิงเจ้อดาบ
แพ้ เจ้าชายเขมรรัฐก็เข้าประชิดตัวและกอดเจ้าหญิงทุกครั้ง ในที่สุดเจ้าชายก็ขอฝาก
ชีวิตไว้ที่แสนหวี เจ้าหญิงแสนหวีทรงตามถึงความสะอวดสบายในระหว่างที่ประทับที่
แสนหวี เจ้าชายเขมรรัฐจึงขอให้เจ้าหญิงไปคนเดียว เจ้าหญิงแสนหวีจึงเสด็จไปยังที่
ประทับของเจ้าชาย จากนั้นมาเจ้าหญิงแสนหวีและเจ้าชายเขมรรัฐก็ทรงมีความสนิท
สนมกันมากขึ้นจนกลายเป็นความรัก พวกเขาสนิท พี่เลี้ยงเจ้าหญิง และพี่เลี้ยงเจ้าชาย
จึงปรึกษากันเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหญิงกับเจ้าชาย ทางเจ้าฟ้าเขมรรัฐ
ก็ทรงมีคำสั่งให้เจ้าชายเขมรรัฐกลับเมือง เพราะเจ้าชายได้มาประทับอยู่แสนหวีนานแล้ว
เจ้าหญิงแสนหวีและเจ้าชายจึงต้องลาจากกันด้วยความเศร้าสลด

เมื่อเจ้าฟ้าแสนหวีเสด็จกลับมาถึงครั้งทางก็ทรงทราบเรื่องราวต่าง ๆ
เมื่อเสด็จกลับมาถึงเมืองจึงทรงพยายามเกลี้ยกล่อมเจ้าหญิงแสนหวีให้อภิเษกกับเจ้าชาย -
พุกาม แต่เจ้าหญิงทรงขอให้พระบิดาลงอาญาดีกว่าที่จะอภิเษกกับเจ้าชายพุกาม เจ้าฟ้า -
แสนหวีจึงกริ้วมากและทรงคิดว่า การที่เขมรรัฐส่งทูตมาครั้งนี้เป็นการดูหมิ่นพระองค์ จึง
ทรงสั่งให้ยกกองทัพไปตีชายแดนเขมรรัฐ ในขณะที่เดียวกันเจ้าฟ้าเขมรรัฐทรงตำหนิ
พระโอรสที่ไปก่อเรื่องบาดหมางกับแสนหวี และทรงสั่งให้พระโอรสนำกองทัพไปตีแสนหวี

เมื่อเจ้าชายเขมรรัฐยกทัพไปถึงเขตแดนแสนหวี พี่เลี้ยงของเจ้าหญิงได้ออกมาเฝ้าเจ้าชายและทูลว่าเจ้าฟ้าแสนหวีสิ้นพระชนม์แล้ว และเจ้าหญิงแสนหวีทรงขอให้เจ้าชายยกทัพกลับ มิฉะนั้นแสนหวีจะต้องต่อสู้ เจ้าชายเขมรรัฐได้ทรงปรึกษากับพี่เลี้ยง ๆ ไก่ทูลเตือนว่า อาจจะเป็นอุบายของเจ้าฟ้าแสนหวีก็ได้ นอกจากนี้ยังทูลเจ้าชายให้ทำตามพระบัญชาของเจ้าฟ้าเขมรรัฐที่ให้ทำลายแสนหวี เมื่อพี่เลี้ยงให้สัญญาว่าจะไม่โทหารทำร้ายเจ้าหญิง เจ้าชายจึงยอมตามพี่เลี้ยง ดังนั้นจึงเกิดการรบระหว่างแสนหวีและเขมรรัฐ ทหารแสนหวีสู้ไม่ได้ เจ้าหญิงแสนหวีจึงให้ทหารกวาดตอนผู้คนออกจากเมือง เพราะไม่ต้องการให้ตกไปเป็นเชลย เมื่อทหารและพี่เลี้ยงไปแล้ว เจ้าหญิงแสนหวีก็ทรงปลงพระชนม์พระองค์เอง เมื่อการรบยุติลงแล้ว เจ้าชายทรงรู้ว่าเจ้าหญิงแสนหวีสิ้นพระชนม์ ก็ทรงให้ทหารและพี่เลี้ยงกลับไปก่อน ส่วนพระองค์เองเสด็จไปยังที่ที่พระองค์เคยประทับกับเจ้าหญิง เจ้าชายทรงเห็นวิญญาณของเจ้าหญิง แต่เมื่อเดินไปหา วิญญาณของเจ้าหญิงก็หายไป ในที่สุดเจ้าชายก็สิ้นพระชนม์ตามเจ้าหญิงไป วิญญาณของเจ้าหญิงก็ลงมารับวิญญาณของเจ้าชายไป

10. น่านเจ้า (2482)

จากหน้า ชายสองคนออกมาสนทนาถึงประวัติของกิงแก้ว ซึ่งเป็นต้นไม้ที่เดือนไหนก็ถึงประวัติของชาติไทย

เจ้าชายซึ่งเป็นโอรสของเจ้านานเจ้าได้ทรงติดตามเลี้ยงผาตัวหนึ่งไปจนพลัดตกลงไปในเหว พวกพี่เลี้ยงค้นหาเท่าไรก็ไม่พบจึงคิดว่าเจ้าชายสิ้นพระชนม์แล้ว จึงพากันกลับไปทูลพระเจ้าฟ้า พระเจ้าฟ้าจึงโปรดให้ค้นหาพระศพ ปราบกฏาภิชาของกิงแก้ว ไปพบเจ้าชายซึ่งได้รับบาดเจ็บจึงพามารักษาตัวที่บ้าน เมื่อเจ้าชายทรงหายดีแล้ว บิดาของกิงแก้วจึงพาเจ้าชายและกิงแก้วมาที่พบเจ้าชาย แล้วก็ขอแยกตัวไปตามหมู่ป่าพลอยให้กิงแก้วและเจ้าชายไวตามล่ำพั้ง บังเอิญเจ้าชายเห็นพวกขุนนางทั้งหลายที่มาค้นหาพระโอรส จึงชวนกิงแก้วไปแอบซ่อนตัว เมื่อพวกขุนนางกลับไปแล้วจึงหลอกถามจนรู้ว่าเจ้าชายเป็นพระโอรสของพระเจ้าฟ้า จึงทูลให้เจ้าชายกลับเข้าเมือง แต่เจ้าชายไม่ยอมกลับ ในที่สุดเจ้าชายและกิงแก้วก็รักกัน

ต่อมาพวกขุนนางไถ่กราบทูลพระเจ้าฟ้าโศกพบพระโอรสแล้ว แต่ทรง
ไม่ยอมกลับเข้าเมือง เพราะไปหลงรักลูกสาวชาวบ้าน และทูลว่ามีหลวงจีนซึ่งรุดลงมา
จากเมืองจีนมาเจรจาเรื่องที่จะให้ไทยเป็นไมตรีกับกรุงจีน โดยให้ขอพระราชธิดาของ
พระเจ้ากรุงจีนมาอภิเษกกับพระโอรส พระเจ้าฟ้าทรงเห็นด้วย หวัง ๆ ที่พวกขุนนาง
ไต่ทักท้วงแล้ว

ฝ่ายเจ้านายที่ทรงวางแผนจะกลับเมืองเพื่อทูลให้พระเจ้าฟ้าทรงทราบว่า
พระองค์ทรงรักกิ่งแก้ว และจะขอให้พระเจ้าฟ้าทรงอภิเษกให้ ถ้าพระเจ้าฟ้าไม่อนุญาต
พระองค์ก็จะกลับมาหากิ่งแก้วแล้วจะไม่กลับวังอีกเลย บังเอิญพวกพี่เลี้ยงพาเจ้านาย
องค์เล็กมาเฝ้าเจ้านาย ประจวบกับกระบวนแห่เสด็จพระราชธิดาของพระเจ้ากรุงจีน
ผ่านมา เมื่อเจ้านายทรงรู้ก็จะหลบหนีไป แต่พระเจ้าฟ้าเสด็จมารับเจ้านายด้วยพระองค์
เอง และทรงพยายามเกลี้ยกล่อมให้เจ้านายกลับไปอภิเษกกับพระราชธิดาของพระเจ้ากรุงจีน
แต่เจ้านายปฏิเสธ พระเจ้าฟ้าจึงทรงใช้อำนาจให้พวกขุนนางล้อมจับเจ้านายไป

ฝ่ายชาวบ้านเห็นศิษย์ของหลวงจีนซึ่งเป็นคนไทยแต่ประพฤตินิยมคนจีน
และพูดจาอุทมิ์นเหยียดหยามคนไทย ก็จะรุมทำร้าย แต่บิดาของกิ่งแก้วห้ามเอาไว้ และ
ออกความคิดเห็นว่า หากจะอยู่ในนานเจาต่อไปก็จะสู้กับพวกทำลายชาติ มิฉะนั้นก็ควร
จะออกเดินทางไปยังบ้านสร้างชาติใหม่ กิ่งแก้วเห็นว่าการที่จะสู้กับพวกทำลายชาติ
ลงท้ายก็ต้องฆ่าฟันคนไทยด้วยกัน จึงตกลงเลือกประการหลัง

เมื่อถึงวันอภิเษกสมรส พวกพี่เลี้ยงได้มาทูลพระเจ้าฟ้าว่า พระโอรสหาย
ไปแล้ว พระเจ้าฟ้ากริ้วมากถึงกับตัดลูกตัดพ่อ และทรงพยายามเกลี้ยกล่อมเจ้านาย
องค์เล็กให้อภิเษกกับพระราชธิดาของพระเจ้ากรุงจีนแทน แต่เจ้านายองค์เล็กไม่ทรงยินยอม

ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านต่างพากันอพยพออกจากนานเจา กิ่งแก้วให้บิดา
มารดาออกเดินทางไปก่อนแล้วตนจะตามไป พ่อคือเจ้านายเสด็จมาถึงและขอตามไปด้วย
เพราะเห็นว่าบ้านเมืองจะอยู่ไม่ได้นาน จะถูกจีนกลืนชาติในที่สุด

ในระหว่างการเดินทาง กิ่งแก้วเป็นไข้ป่า อาการหนักมาก เมื่อรู้ว่าจะไป
ไม่รอด กิ่งแก้วจึงขอร้องให้เจ้านายปล่อยตนไว้ที่ตนแก้ว แล้วให้พาพรรคพวกเดินทาง
ต่อไป แต่เจ้านายไม่ทรงยินยอม กิ่งแก้วขอร้องว่าเมื่อตนตายแล้วให้ฝังศพไว้ที่ตนแก้ว

และเมื่อไปตั้งบ้านเมืองใหม่เรียบร้อยแล้ว ก็ขอไปปลูกต้นไม้ไว้ตามวัดตามวัง เพื่อให้ชนชั้นหลังระลึกถึงคุณ คำพูดสุดท้ายก็คือ ขอให้ชาติไทยเจริญ ในที่สุดก็ถึงแก่กรรม

11. พอขุนผาเมือง (2483)

ราษฎรเมืองราคำลั้งประทัดทุกชนชั้น เรื่องการผูกพวกขอมรุกราน นายมั่น และนายคงจึงชักชวนไท่กอญเอกราชของชาติ บังเอิญกรมการเมืองเดินผ่านมาเห็น จึงจึ่งนายมั่นและนายคงเขียน แต่พอขุนผาเมืองทรงมาเห็นเหตุการณ์ เมื่อทรงสอบถาม และรู้เรื่องราวทั้งหมดก็ทรงชมเชยนายมั่นนายคงว่ามีความคิดดี และตรัสว่าพระองค์เองก็ทรงมีความคิดเรื่องเอกราชของชาติอยู่ทุกขณะแต่ขาดกำลัง นายมั่นและนายคงจึงขออาสาที่จะหากำลังให้

ส่วนกรมการเมืองทั้งสี่คนต่างพากันไปเฝ้าพระนางสิขรซึ่งเป็นพระธิดา เจ้าเมืองขอม และเป็นแม่เหล็กของพอขุนผาเมือง และทูลข่าวที่ใดสืบมาว่าคนไทยกำลังคิดจะกู้ชาติ โดยที่พอขุนผาเมืองให้นายมั่นและนายคง ไปชักชวนพอขุนบางกลางท่าว มาร่วมด้วย พระนางสิขรจึงสั่งให้ส่งคน ไปคัดขานายมั่นและนายคง แล้วให้รีบกลับมา รายงาน เมื่อพอขุนผาเมืองกลับมาพระนางสิขรแกล้งทูลชวนพอขุนผาเมืองไปกรุง กัมพูชา แต่พอขุนผาเมืองทรงไม่ยอมทิ้งบ้านเมืองในเวลานี้ พระนางสิขรจึงทูลใน ห้านองรุทที่ว่าพอขุนผาเมืองกำลังแข็งอำนาจกับเจ้าศรีโยโสธร เขว้านางสิขรจะพยายามเกลี้ยกล่อมให้พอขุนผาเมืองทรงลงเลิกแผนการเอกราช แต่พอขุนผาเมืองก็ทรงไม่ละ ความตั้งพระทัย นางสิขรจึงใ้ทูลพอขุนผาเมืองว่า พระนางได้ส่งคนไปบอกพวกขอม ใหญ่แล้ว พอขุนผาเมืองก็ทรงบอกให้พระนางสิขรรูว่าพระองค์ก็ส่งคนไปคัดจับกรมการเมืองทั้งสี่คนเอาไว้แล้ว จากนั้นพอขุนผาเมืองก็ทรงสั่งให้ขังนางสิขรไว้ในบ้าน มีให้ใครพบ เพื่อป้องกันมิให้นางก่อเรื่องเพื่อคร่อนจนกว่างานกู้ชาติจะเสร็จสิ้น

ฝ่ายพอขุนบางกลางท่าว เมื่อได้ฟังคำกราบทูลของนายมั่นและนายคง ก็ทรงโปรดไทยยกกองทัพมาช่วยพอขุนผาเมือง ในระหว่างที่ยกทัพมาสู่โขทัย พอขุนบางกลางท่าวก็ทรงได้ข่าวว่าพอขุนผาเมืองทรงตีไท่หลายเมืองแล้ว เมื่อทรงยกทัพมาถึงเมืองสุโขทัย พอขุนบางกลางท่าวจึงให้นายมั่นไปทูลเชิญพอขุนผาเมืองมาปรึกษาการศึกกัน พอขุนบาง -

กลางท้าวบริติคานหน้า ให้พ่อบุญผาเมืองยกทัพโอบเข้าด้านหลัง ปรากฏว่าพ่อบุญบาง -
กลางท้าวไม่สามารถตีเข้าเมืองสุโขทัยได้ ในขณะที่กองทัพของพ่อบุญผาเมืองที่ประตู่
เมืองด้านหลังแตกและได้รับชัยชนะ พ่อบุญผาเมืองจึงให้นายมันและนายคงมาทูลเชิญ
พ่อบุญบางกลางท้าวเข้าเมือง และให้เป็นกษัตริย์ครองเมือง แต่พ่อบุญบางกลางท้าว
ตรัสว่าพ่อบุญผาเมืองควรจะเป็นผู้ครองเมืองเพราะเป็นฝ่ายตีเมืองได้ ฝ่ายทหารของ
พ่อบุญบางกลางท้าวก็ทูลว่าพ่อบุญผาเมืองอาจจะมีอุปบายลอมจับพ่อบุญบางกลางท้าวแล้วฆ่า
ก็เป็นได้ เมื่อพ่อบุญบางกลางท้าวไม่ยอมยกทัพเข้าเมือง พ่อบุญผาเมืองจึงเสด็จออกมา
รับแล้วทูลพ่อบุญบางกลางท้าวถึงสาเหตุที่พระองค์ไม่สมควรเป็นกษัตริย์ เนื่องจากมีแม่เหล็ก
เป็นชาวต่างชาติ ในที่สุดพ่อบุญบางกลางท้าวก็ทรงยอมรับเป็นกษัตริย์ พ่อบุญผาเมือง
จึงถวายพระนามว่า ศรีอินทราทิตย์

จากนั้นนายมันและนายคงก็มาส่งข่าวพ่อบุญผาเมืองให้นางสิขรทราบว่ามีทรง
ได้รับชัยชนะ แต่พ่อบุญผาเมืองจะอยู่จัดการอภิเษกพ่อบุญบางกลางท้าว เป็นกษัตริย์ เรียบ -
ร้อยก่อน แล้วจะรีบกลับมาหาพระนาง นางสิขรถามถึงสาเหตุที่พ่อบุญผาเมืองไม่ขึ้นครอง
เมืองเสียเอง เมื่อพระนางทราบสาเหตุจึงให้นายมันและนายคงไปประวิงเวลา อย่าให้
อภิเษกพ่อบุญบางกลางท้าวเป็นกษัตริย์ แล้วขอให้พ่อบุญผาเมืองขึ้นเป็นกษัตริย์ โดยที่ไม่
ต้องหวังพระนาง พระนางพร้อมที่จะสละชีวิตเพื่อพระสวามีได้ พอดีพ่อบุญผาเมืองกลับมา
เมื่อทรงทราบเรื่องราวจากนายมันและนายคง พ่อบุญผาเมืองจึงรีบเข้าไปหานางสิขร
แต่พบว่าพระนางได้เชือดพระสวามีของพระนางเองเสียแล้ว พ่อบุญผาเมืองจึงโปรดให้
บรรจุกษัตริย์ของพระนางใส่หีบไว้ก่อน รอให้พระองค์เสด็จไปงานพิธีอภิเษกพ่อบุญบาง -
กลางท้าวก่อน แล้วจึงจะกลับมาจัดการพิธีศพ

12. ตายดาบหน้า (2490)

ที่หมู่บ้านไทยในเมืองแสด หัวหน้าหมู่บ้านเกณฑ์คนไทยให้เร่งทำความสะอาด
บ้านเมืองเพื่อรอรับลูกชายผู้สำเร็จราชการ แม่แตกคนป่วยเช่นกองแก้วก็ถูกบังคับให้ทำงาน
อย่างทารุณ เมื่อกองแก้วทำงานไม่ไหว หัวหน้าหมู่บ้านจะจำเริญมาเยี่ยมหลัง แตรงทอง
ซึ่งเป็นน้องชายเข้ามาช่วย โดยเอาจอบฟันที่ระหว่าหน้าหมู่บ้านแตก หัวหน้าหมู่บ้านโกรธ
มากจึงหาว่าตรงทองเป็นกบฏ ให้คนจับตรงทองมัดติดกับต้นไม้แล้วจะเมียนให้ตายคาหาว

บั้งเอิญลูกชายผู้สำเร็จราชการมาถึง จึงสอบถามเรื่องราวได้ความว่าหัวหน้าหมู่บ้านเป็น
คนโหดร้าย จึงสั่งให้ชำระโทษหัวหน้าหมู่บ้าน และสั่งให้คนเอาหอยามาให้กองแก้ว
และธงทอง

เมื่อลูกชายผู้สำเร็จราชการพูดคุยกับกองแก้ว จึงได้ทราบวาสองพี่น้องเป็น
ลูกกำพร้า ลูกชายผู้สำเร็จราชการได้พักค้างคืนที่บ้านของกองแก้ว และบอกกับกองแก้ว
ว่าตนชอบคนแบบธงทอง ซึ่งพูดอะไรตรง ๆ โดยไม่เกรงกลัวอะไร ลูกชายผู้สำเร็จ
ราชการเสนอมจะพาสองพี่น้องไปเมืองเสฉวนและจะอุปการะให้ธงทองเรียนวิชาปกครอง
เพื่อจะได้กลับมาเป็นเจ้าเมืองนี้ จากนั้นลูกชายผู้สำเร็จราชการก็สารภาพรักกับกองแก้ว
ในที่สุดสองพี่น้องก็ตกลงอยู่ในความอุปการะของลูกชายผู้สำเร็จราชการ เพื่อหาหนทางในการ
ช่วยประเทศชาติ

ต่อมาปรากฏว่า ธงทองได้ทำความดีความชอบ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นขุนนาง
บรรดาศักดิ์และเป็นเจ้าปกครองเมืองเสฉวน ธงทองจึงลาผู้สำเร็จราชการกลับเมืองเสฉวน
หลังจากที่ธงทองกลับไปเมืองเสฉวนแล้ว ได้รวบรวมคนไทยทั้ง 6 อาณาจักรเข้าเป็นพรรค
พวก เมื่อผู้สำเร็จราชการและลูกชายผู้สำเร็จราชการกระทำของธงทอง ลูกชายผู้สำเร็จราชการ
จึงอาสาไปปราบธงทอง และบอกบิดาว่าตนมีแผนการไว้แล้ว

ในระหว่างที่ลูกชายผู้สำเร็จราชการออกไปประชุม ธงทองได้ลอบหนีเข้ามา
หากองแก้วทางหน้าต่าง และชวนพี่สาวใหญ่ไปด้วยกัน บั้งเอิญลูกชายผู้สำเร็จราชการ
กลับมาเอาแผนการที่ลอบเอาไว้ ธงทองจึงพยายามเกลี้ยกล่อมไม่ให้ลูกชายผู้สำเร็จราชการ
ออกไปปราบ แต่ลูกชายผู้สำเร็จราชการไม่ยอม ธงทองจึงต้องเอาดาบฟันขาที่เขย
เพื่อให้ออกไปรบไม่ได้ จากนั้นธงทองก็หนีไป

เมื่อลูกชายผู้สำเร็จราชการถูกฟัน จึงต้องพักรักษาตัว จึงให้ขุนนางเอาแผน
การที่เตรียมไว้ไปให้แม่ทัพ แล้วสั่งให้เคลื่อนทัพไปก่อน ส่วนตนจะตามไปที่หลัง ปรากฏว่า
กองทัพไทยป้องกันเมืองเสฉวนได้ทุกครั้ง ธงทองจึงมีจดหมายมาถึงพี่เขยว่า เขียวกองทัพไทย
จะป้องกันเมืองได้ แต่มีโคลงล้ำเข้าไปในเขตแดนเมืองเสฉวนเลย ทั้งนี้เพราะไม่
ต้องการเป็นศัตรูกับพี่เขย นอกจากนี้ก็ขอร้องพี่เขยให้ส่งพี่สาวกลับมาเมืองเสฉวน

ส่วนผู้สำเร็จราชการได้รับคำสั่งจากเมืองหลวงให้ปล่อยไทยเป็นอิสระและ
เป็นไมตรีกัน แต่ต้องเอาตัวธงทองมาประหารชีวิต กองแก้วจึงอาสาไปบอกธงทองเอง
ในที่สุด ธงทองจึงยอมเขามารับโทษ เมื่อถึงเวลาพิจารณาโทษ ขาหลวงพิเศษเสนอว่า
หากธงทองยอมสารภาพว่าสิ่งที่ทำไปแล้วเป็นความผิด เป็นการทรยศและสำนักผิดขอขมา
โทษ ก็ยังมีโอกาสทำความเข้าใจกับรัฐบาลกลางได้ แต่ธงทองไม่ยอม ขาหลวงพิเศษ
จึงต้องสั่งประหารชีวิต กองแก้วจึงบอกให้ขาหลวงรู้ว่าตนก็มีความผิดที่ลอบส่งแผนการ
ในองชาย และขอให้ประหารชีวิตตนพร้อมกับองชาย ขาหลวงพิเศษจึงตัดสินใจประ-
หารชีวิตพี่น้องทั้งสองคน ธงทองบอกผู้สำเร็จราชการว่า หลังจากที่ตนตายแล้ว สิ้น หรือ
สินธุโล ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการกู้ชาติจะเป็นผู้ปกครองอาณาจักรไทยแทน ในที่สุดธงทอง
และกองแก้วก็ถูกประหารชีวิตพร้อม ๆ กัน

13. สี่ทราชเดโช (2490)

ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีศึกมาประชิดเมืองเชียงใหม่ เจ้าเมือง
จึงเสียดายพระพุทธสิหิงค์ว่า ควรจะขอความช่วยเหลือจากพม่าหรืออยุธยา ปรากฏว่า
พระพุทธสิหิงค์เป็นพระพักตร์ไปทางอยุธยา เจ้าเมืองเชียงใหม่จึงให้สำนมาแจ้ง
สมเด็จพระนารายณ์ ขอให้ยกกองทัพขึ้นไปช่วยเชียงใหม่ สมเด็จพระนารายณ์จึงให้
เจ้าพระยาท้ายน้ำเป็นแม่ทัพยกไปช่วยเชียงใหม่ พระท้ายน้ำขอตัวพระยาสี่ทราชเดโช
ไปช่วย แต่พระยาเสนาประมุขที่ทวายและกล่าวร้ายพระยาสี่ทราชเดโช ทั้งนี้เพราะ
ผูกใจเจ็บที่พระยาสี่ทราชเดโชได้แต่งงานกับหญิงที่ตนและพระยาสุรสงครามหลงรัก แต่
สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงอนุญาตให้พระยาสี่ทราชเดโชไปช่วยทัพพม่า

เจ้าพระยาท้ายน้ำจึงมาบอกข่าวการยกทัพไปเชียงใหม่ให้พระยาสี่ทราชเดโช
ซึ่งเพิ่งแต่งงานกับหญิงทวาย พระยาสี่ทราชเดโชยินดีที่จะไปทำงานสำคัญ ก่อนที่
พระยาสี่ทราชเดโชจะจากไป ได้ขอคำสัญญาจากคุณหญิงว่า หากใดกรหาคนเลี้ยงหน้าควาจะ
ต้องบอกให้รู้กันและให้ภัยกัน

ในระหว่างที่พระยาสี่ทราชเดโชไปราชการทัพ พระยาสุรสงครามมาหาคุณหญิง
และบอกข่าวว่าทางเชียงใหม่กลับใจไปเข้ากับพม่า กองทัพอยุธยาจึงยกไปตีเชียงใหม่
แต่ไม่สำเร็จ เวลานี้ยกทัพกลับแล้ว จากนั้นพระยาสุรสงครามก็แสดงความรักและถนอม

คุณหญิง บังเอิญพระยาสี่หราชเดโชกลับมาและเห็นเหตุการณทั้งหมด พระยาสุรสงคราม
 แก้วว่าตนได้รักน้องสาวคุณหญิงและกำลังแสดงความรักต่อน้องสาวคุณหญิง พระยาสี่
 ราชเดโชจึงขอให้เจ้าคุณอัศรมหาเสนาบดีประกอบพิธีแต่งงานระหว่างพระยาสุรสงคราม
 กับน้องสาวของคุณหญิง และเมื่อพระยาสี่หราชเดโชถามความจริงจากคุณหญิง ๆ ก็
 สารภาพความจริงทุกอย่าง พระยาสี่หราชเดโชก็โทกัย

ต่อมาพระยาสี่หราชเดโชไปราชการสงครามที่พุกามและถูกจับตัวได้ แต่
 ภายหลังได้สะเดาะเครื่องพันธนาการหนีกลับมาได้ ต่อมาเจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก)
 เป็นแม่ทัพไปตีเชียงใหม่และถึงแก่อสัญกรรม ช่างเผือกคุณพระบารมีของสมเด็จพระนารายณ์
 ก็บังเอิญอยู่ในเวลาใกล้เคียงกัน บุญบารมีและอำนาจของสมเด็จพระนารายณ์น้อยลง
 เป็นลำดับ ในขณะที่พระเพทราชาและหลวงสรศักดิ์มีอำนาจมากขึ้น เมื่อพระยาเสนา
 ประมุขและพระยาสุรสงครามเห็นว่าฝ่ายพระเพทราชาจะเป็นผู้ชนะก็ไปเข้ากับฝ่ายพระ
 เพทราชา แต่พระยาสี่หราชเดโชยังคงถวายความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระนารายณ์
 สมเด็จพระนารายณ์ทรงสั่งให้พระยาสี่หราชเดโชไปบอกยาราชการและคนสนิทให้อุป
 สมบทุกคน และให้ตัวพระยาสี่หราชเดโชไปอยู่กับเจ้าฟ้าอภัยทศ ฝ่ายหลวงสรศักดิ์
 ใช้ให้พระยาเสนาประมุขไปคอยตักจับเจ้าฟ้าอภัยทศ และฆ่าพระปีย์ ซึ่งพระยาเสนา
 ประมุขยินดีทำเพื่อแลกกับตำแหน่งอัศรมหาเสนาบดี

เมื่อจับตัวเจ้าฟ้าอภัยทศมาได้ พระเพทราชาและหลวงสรศักดิ์ก็พูลให้เจ้าฟ้า
 อภัยทศทำสัตย์สาบานว่าจะซื่อตรงและจงรักภักดีต่อพระเพทราชา แต่เจ้าฟ้าอภัยทศไม่
 ทรงยินยอม หลวงสรศักดิ์จึงสั่งให้นำตัวเจ้าฟ้าอภัยทศไปประหารชีวิต พระยาเสนาประมุข
 พูลพระเพทราชาให้ประหารพระยาสี่หราชเดโชด้วย แต่พระยาสุรสงครามทักท้วงว่า
 พระยาสี่หราชเดโชได้ทำความดีไว้มาก ในที่สุด พระเพทราชาจึงโปรดให้ไล่พระยา
 เสนาประมุขออกจากราชการ เนื่องจากมีใจคอโหดร้าย ฆ่าพระปีย์ซึ่งเป็นเด็กได้ลงคอ
 แล้วให้คุมขังพระยาสี่หราชเดโชไว้ก่อน

เมื่อพระยาสี่หราชเดโชพ้นโทษแล้ว สุขภาพทรุดโทรมลงเป็นอันมาก วันหนึ่ง
 พระยาสุรสงครามพาภรรยาและลูกมาหาแล้วเล่าให้ฟังว่าตนถูกพระเพทราชาสั่งจับและ
 ประการชีวิต เนื่องจากตนได้ทักท้วงการประหารชีวิตกรมพระราชวังหลัง พระยาสุรสงคราม

จึงจะขอฝากภรรยาและลูกไว้ บังเอิญเจ้าหน้าที่ที่มาตามตัวพระยาสุรสงครามรู้จักกับ พระยาสีหราชเดโช ๆ จึงขอร้องให้เจ้าหน้าที่ช่วยพระยาสุรสงคราม เจ้าหน้าที่จึง ณะให้จับพระยาสุรสงครามแล้วไต่ถามนักโทษที่มีหน้าตาคล้ายพระยาสุรสงครามมา ประหารชีวิตแทน พระยาสีหราชเดโชก็เห็นด้วย จากนั้นพระยาสีหราชเดโชก็ให้เตรียม ฝักพายไว้เพื่อพาพระยาสุรสงครามหนีไป เมื่อทุกอย่างดำเนินตามแผนการ พระยาสุรสงคราม ก็หนีไปได้ ต่อมาตำรวจจึงมาขอรับตัวบุตรของพระยาสุรสงครามไปชุบเลี้ยงในวังตาม พระบรมราชโองการของพระเพทราชา พระยาสีหราชเดโชจึงต้องยอมให้เอาตัวไป เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างเรียบร้อยพระยาสีหราชเดโชได้กลับไปและฝันเห็น พระแก้วกฤษณ์ร เจาพระยาอัครมหาเสนาบดี เจาพระยาโกศาเหล็ก พระปีย์และสมเด็จพระนารายณ์ สมเด็จพระนารายณ์ทรงอากรและกอดพระยาสีหราชเดโช พระยาสีหราชเดโชก็ถึงแก่ กรรมอย่างสงบสุข

14. ครุฑคำ (2491)

จากนำ มีชาย 4 คนมาขุดหาทรัพย์สมบัติที่ประสาทหินแห่งหนึ่ง แต่ชาย ษราผู้มีหน้าที่เฝ้ารักษาได้ห้ามปรามโดยให้เหตุผลว่า ประสาทหินนี้เป็นที่ฝังศพของผู้ที่สละ ชีวิตเพื่อชาติ เมื่อชายทั้งสี่ไม่เชื่อฟัง ชายชราจึงจับชายทั้งสี่โยนลงมา ชายทั้งสี่คนจึง สงสัยพฤติกรรมของชายชรา จึง ถามว่าชายชราเป็นใคร ชายชราจึงบอกว่าตนชื่อขุน- ฉกาจคดี อายุ 412 ปี เป็นนายความของพวกครุฑคำ และมีหน้าที่เฝ้ารักษาที่ฝังศพของ ครุฑคำ จากนั้นก็เล่าเรื่องครุฑคำให้ชายทั้ง 4 คนฟัง

ในสมัยที่กรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าครั้งแรก ทหารกรุงศรีอยุธยาคนหนึ่งชื่อ- หลวงไกรพิชิต ได้กักตุนที่มีฝีมือดี 24 คนซึ่งเป็นคณะครุฑคำ เมื่อหลวงไกรพิชิตกลับเข้า มาในกรุงศรีอยุธยาด้วยความเป็นห่วงภรรยาชื่อ พรพิลัย ซึ่งเพิ่งแต่งงานกันได้เพียง 3 - 4 เดือน ก็ได้พบขุนวิถึบริหารซึ่งซุกครีคและขมขูระฆกรที่ไม่อยากถูกจับเป็นเชลย หลวงไกรพิชิตจึงมาขุนวิถึบริหารตาย ต่อมาหลวงไกรพิชิตก็เห็นคนหาญแตรพาพรพิลัย ซึ่งเจ็บหนักมาทางที่ป่าช้า จากการฟังคนที่หาญแตรมาพูดกันไต่ความว่า หลังจากที่ตน ออกไปเป็นทหาร พระยาบุรณดีซึ่งเป็นคนรักเก่า พยายามที่จะติดต่อกับพรพิลัย แต่ พรพิลัยไม่ยอมปลงใจถวาย พระยาบุรณดีจึงผูกใจเจ็บ ขอคำสั่งจากพม่ารบบ้านของ

พรพิสัยและสั่งให้คนนำพรพิสัยซึ่งกำลังเจ็บหนักไปทิ้งเสีย หลวงไกรพิชิตจึงปรากฏตัวขึ้นและเกิดการต่อสู้กัน พลแสนซึ่งเป็นเพื่อนของหลวงไกรพิชิตก็ออกมาช่วย ในที่สุด พระยาบุรชาติและบริวารก็ถูกฆาตตาย เมื่อหลวงไกรพิชิตมาที่แคว่จึงพบว่า ภรรยาของตนตายเสียแล้ว จึงฝากศพไว้ที่ฐานเจดีย์ เมื่อตนเสร็จธุระจึงจะมาขุดเพื่อทำพิธี หลวงไกรพิชิตขอยุ่กับศพของภรรยาจนถึงเช้า เมื่อหลับไปก็ฝันเห็นพรพิสัย ลงมาจูมมือตนเดินไป

พวกครุฑดำเริ่มทำการทุกหนทุกแห่ง คั้งนั้นพวกขุนนางไทยที่เข้ากับฝ่ายพม่า จึงปรึกษากันถึงเรื่องการกวาดต้อนเชลยไทยไปพม่า และการปราบพวกครุฑดำ โดย เฉพาะตัวหลวงไกรพิชิตซึ่งเป็นหัวหน้า ในขณะที่พวกขุนนางกำลังปรึกษากันอยู่นั้น พวกครุฑดำก็ปรากฏตัวขึ้นและฆ่าพวกขุนนางตายหมด เหลือขุนฉางจดีอยู่คนเดียว เพราะ หลวงไกรพิชิตต้องการให้ขุนฉางจดีเป็นไส้ศึก สืบว่าใครบ้างที่ชมเชงคนไทย และสืบให้รู้กำหนดวันเดินทาง การจัดขบวนทัพของพม่าที่กวาดต้อนเชลยไทยไป จากนั้นหลวงไกรพิชิตก็บวงสรวง เชิญวิญญาณของเจ้าแม่สุริโยทัยมา เจ้าแม่ทำนายว่าพวกครุฑดำ จะช่วยคนอื่นได้ แต่ตัวเองจะต้องตาย

ระหว่างทางที่หลวงไกรพิชิตมาตักกองทัพบพม่า วิญญาณของพรพิสัยได้มาเตือน หลวงไกรพิชิตว่าการกระทำครั้งนี้จะนำภัยมาสู่หลวงไกรพิชิต และขอร้องไม่ให้หลวงไกรพิชิตทำงานนี้ แต่หลวงไกรพิชิตเลิกล้มความตั้งใจไม่ได้ ในที่สุดปรากฏว่าพวกครุฑดำ ถูกจับ หลวงไกรพิชิตถูกส่งประหารชีวิต พวกครุฑดำอื่น ๆ ถูกจำคุก ขุนฉางจดีพยายามเกลี้ยขอหาโทษพวกครุฑดำ แต่ไม่เป็นผล พวกครุฑดำจึงตกลงกันว่า หากเมื่อตายไปแล้วก็ขอให้ฝังศพของพวกตนไว้ในที่แห่งเดียวกัน และก่อนที่พวกครุฑดำจะถูกนำตัวไปประหาร วิญญาณเจ้าแม่สุริโยทัยได้มาทำนายว่า พระนเรศวรจะกลับมาจากหงสาวดี และจะทรงเตรียมการกู้ศรีสภาพ และจะเอาพวกครุฑดำออกจากคุก ในที่สุดเมื่อหลวงไกรพิชิตถูกประหารชีวิตแล้ว ได้รับโปรดเกล้าจากสมเด็จพระนเรศวรให้เลื่อนฐานันดรศักดิ์เป็น พระยาเพชรรัตนสงคราม ส่วนครุฑดำคนอื่น ๆ ก็ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ต่าง ๆ

15. อาณาจักรพจนรามคำแหง (2497)

จากนั้น มีระบำหมู่ของชาวนาชาวสวน ในเพลง "ในน้ำมีปลาในนามีข้าว"
จากนั้นชาวนาชาวสวนก็มาอ่านและอธิบายศิลาจารึกของพจนรามคำแหงที่ละวรรค ๆ

เริ่มเรื่องในวิหารวัดศรีชุม สามศรลูกชายขุนสามชนมาอธิษฐานขอให้
พระประธานวัดศรีชุมช่วยให้ตนแก่แก่จนพอที่พจนรามคำแหง ไถมาตายได้สำเร็จ
เมื่อพจนรามคำแหงเสด็จมาถึงวัดศรีชุม สามศรจึงจะเข้าไปทำร้าย แต่เกิดการ
ต่อสู้กับทหารของพจนรามคำแหงก่อน ในที่สุดสามศรก็หมดแรง พจนรามคำแหง -
สั่งไม่ให้ฆ่าสามศร ช้ายังกลับให้นำตัวไปพยาบาลเลี้ยงดู เมื่อพจนรามคำแหงได้ตาม
สามศรถึงสาเหตุที่คิดประทุษร้ายพระองค์ ก็ได้ความว่า สามศรมาแก่แก่จนพอ
พจนรามคำแหงจึงอธิบายให้สามศรเข้าใจว่า ขุนสามชนไม่ได้ตายในที่รบ และทรง
เลาเหตุการณ์ในตอนนั้นข้างให้สามศรฟัง พจนรามคำแหงทรงโปรดสามศรที่เป็นคน
มีความตั้งใจแน่วแน่และเก็บความลับได้ดี จึงทรงอภัยโทษให้และโปรดให้อยู่ในความ
อุปการะ เข้าวาทหารจะทั่กท่วงว่าไม่ควรจะเลี้ยงศัตรูไว้ แต่พจนรามคำแหงจะ
ทรงพยายามทำให้สามศร เป็นมิตรที่ดี

ปรากฏว่าสามศรได้เป็นทหารเอกและเป็นกำลังสำคัญในการรบ ต่อมาเกิด
เหตุมะกะโทพาพระราชธิดาหนีไป สามศรก็อาสาเป็นผู้ติดตามไป เมื่อพจนรามคำแหง
ทรงติดตามมะกะโทไปทัน มะกะโทได้ถวายสัตย์ปฏิญาณว่า หากตนได้เป็นใหญ่ในเมือง
มอญแล้ว จะอยู่ในพระบารมีของพจนรามคำแหง สามศรรับอาสาจะฆ่ามะกะโท แต่
พจนรามคำแหงโปรดให้มะกะโทและพระราชธิดาไปได้ แล้วทรงเลาประวัติมะกะโท
ให้สามศรฟังโดยตลอด

เมื่อสามศรออกไปตักน้ำให้พจนรามคำแหงเสวย ทหารใหญ่ลพพจนราม-
คำแหงว่าไม่อยากให้สามศรใกล้ชิดกับพระองค์มาก เพราะเกรงว่าสามศรอาจจะยัง
พยายามอยู่ จึงอยากให้พระองค์แต่งตั้งสามศรให้เป็นพ่อเมือง หรือขุนอยู่หัวเมืองทางไกล
เพราะนอกจากจะเป็นความปลอดภัยของพจนรามคำแหงแล้ว ยังเป็นการป้องกันไม่ให้
สามศรลักพาหญิงเบญจมาซึ่งเป็นพระนัดดาของพจนรามคำแหงไป พจนรามคำแหง
จึงทรงดำริที่จะยกหญิงเบญจมาศรีให้สามศรเสียเลย

เมื่อสามศรและหญิงเบญจมาศได้อภิเษกสมรสกันแล้ว สามศรเกิดความ
 ละอายใจที่ตนได้รับรางวัลเกินค่าความดี จึงคิดที่จะทำงานให้ประเทศชาติอีกครั้งหนึ่ง
 โดยจะพยายามรวมนครศรีธรรมราช ซึ่งตกอยู่ในอำนาจของศรีวิชัย เข้าเป็นอาณาจักร-
 ไทย มิฉะนั้นจะไม่ยอมแตะต้องตัวเบญจมาศ ในที่สุด เบญจมาศก็ตัดสินใจไปกับสามศร
 ปรากฏว่าสามศรและเบญจมาศทำงานได้ผลดีมาก ทหารศรีวิชัยถูกฆ่าตายเป็นจำนวนมาก
 โดยเฉพาะจากฝีมือธนูของเบญจมาศ เมื่อเจ้านครศรีธรรมราชและบรรดาข้าหลวงมา
 ประชุมกัน เรื่องความไม่สงบของนครศรีธรรมราช เจ้านครออกความคิดว่าชาวานครศรี-
 ธรรมราชต้องการอิสรภาพ ศรีวิชัยก็ควรจะปล่อยให้นครศรีธรรมราชเป็นอิสรภาพ -
 เหมือนไทยทางเหนือ เมื่อพวกข้าหลวงซึ่งฝักใฝ่กับศรีวิชัยได้ยินดังนั้น จึงสั่งทหารจับตัว
 เจ้านคร แล้วตั้งเจ้านครคนใหม่ เจ้านครคนใหม่จึงเปิดประตูให้ราษฎรเข้ามา แล้วพยายาม
 พูดยุติราษฎรนักถึงบุญคุณของศรีวิชัย แต่ไม่ทันที่เจ้านครคนใหม่จะพูดจบก็ถูกธนูปักอก พวก
 ราษฎรต่างก็พอใจที่พวกทรยศต่อชาติถูกฆ่าตายลง

เมื่อแผนการรวมนครศรีธรรมราชเป็นผลสำเร็จ สามศรและเบญจมาศก็
 เข้าเฝ้าพ่อขุนรามคำแหง แล้วทูลเล่าเหตุการณ์ให้พระองค์ทรงทราบตลอด และทูลว่า
 พวกศรีวิชัยคงจะต้องส่งกองทัพใหญ่มา ดังนั้นไทยต้องจัดกองทัพใหญ่เตรียมพร้อม จากนั้น
 พ่อขุนรามคำแหง ก็โปรดให้ทำสำนวนเจริญไมตรีกับพระเจ้ากรุงลังกา ขอพระพุทธรูปหิ้งค์มา
 เป็นที่เคารพบูชาในสุโขทัย เรื่องจบลงด้วยพิธีต้อนรับพระพุทธรูปหิ้งค์

16. อาณาจักรแห่งความเสียสละ (2498)

ฉานนำ มีระบำไทยผูกมิตร ชุมนุมเฝ้าไทย และขอมูทิศ จากนั้นผู้แสดง
 ระบำซึ่งแต่งตัวเป็นไทยภาคกลาง ไทยลานนา ไทยลานช้าง ไทยสิบสองจุไทย
 และไทยอาหม ก็มาสนทนากันเรื่องชนชาติของคนซึ่งต่างก็เป็นไทย ชุมนุมเป็นภักดิ์ริย
 องค์แรกของไทยที่สร้างอาณาจักรไทยในแหลมทอง โดยส่งราชโอรส 6 พระองค์ไปสร้าง
 บ้านเมือง คือ ลานช้าง สิบสองพันนา หัวพันทั้งห้าทั้งหก หงสา โยนกและอโยธยา
 จบลงด้วยไทยลานนา เล่าถึงการที่พ่อขุนเมงรายทรงโคกหริภุชชัย โดยสันติวิธีโดยมีขุนฟ้า
 เป็นผู้ทำการสำเร็จ

เริ่มเรื่อง ขุนฟ้ามาเฝ้าพ่อขุนเม็งราย และสุลวราโศกขุนบาทพระเขมาเรีกันสร้อยแล้ว พ่อขุนเม็งรายจึงบอกพระประสงค์ที่จะรวบรวมอาณาจักรไทยให้เป็นปึกแผ่น จากนั้นก็ทรงดำริให้พยายามรวบรวมทริภุญชัยเข้ากับลานนาไทย โดยไม่ต้องเสียเลือดเนื้อ ขุนฟ้ารับอาสาทำงานนี้ โดยขอขานพันไปควย

ก่อนที่จะออกเดินทาง ขุนฟ้าได้มาลาขุนนางผู้ใหญ่ 2 คน ขุนนางผู้ใหญ่ทั้งสองได้หลอกลอบอุบายในการรวมทริภุญชัยจากขุนฟ้า ได้ความว่า ขุนฟ้าจะไม่ปิดบัง ความจริงพญาคูขี้หอมว่าเคยรับราชการกับพ่อขุนเม็งราย แต่ที่เขามาสักรทำงานในทริภุญชัย เพราะอยากเห็นบ้านเมือง อยากหาความรู้ พญาคูขี้หอมอาจจะอยากทราบความเป็นไปในเชียงใหม่และอาจจะอยากเลียนแบบวิธีการบางอย่างจากเชียงใหม่ และรับขุนฟ้าเข้ารับราชการในตำแหน่งสูง เมื่อขุนฟ้าไปแล้ว พ่อขุนเม็งรายเสด็จเข้ามาหาขุนนางทั้งสอง จึงกราบทูลเพื่อเอาหน้าว่าตนได้สอนกลอุบายให้ขุนฟ้า แต่พ่อขุนเม็งรายรู้ความจริงหมดแล้ว เพราะได้ยินพูดคุยกัน ยิ่งกว่านั้นพ่อขุนเม็งรายก็เป็นผู้สอนวิธีการนี้ให้แก่ขุนฟ้าเอง

เมื่อขุนฟ้าและขุนพันมาอยู่ทริภุญชัยได้นานพอสมควร งานต่าง ๆ ได้ดำเนินไปตามแผนการอย่างดี ขุนพันได้เตือนขุนฟ้ามิให้ผล่อตัวรักจามรีซึ่งเป็นนางข้าหลวงของพระเจ้าทริภุญชัยมากกว่าหน้าที่ราชการ ขุนฟ้าจึงมอบหน้าที่ให้ขุนพันพันคอตนเองทันที หากว่าตนรักผู้หญิงมากกว่าหน้าที่

ส่วนจามรี เริ่มสงสัยว่าพ่อขุนเม็งรายส่งขุนฟ้ามาเพื่อทำร้ายทริภุญชัย เพราะมีคนเห็นขุนฟ้าเที่ยวสรรเสริญคุณความดีของพ่อขุนเม็งราย เมื่อจามรีถามขุนฟ้า ๆ ก็ตอบบายเบี่ยง จนกระทั่งพญาคูขี้หอม เสด็จและพระขนิษฐาเสด็จมาในอุทยาน จามรีจึงต้องรีบไป แต่ก่อนจากกันทั้งสองก็ได้นัดพบกันในป่านอกเมือง พระขนิษฐาได้ทูลพญาคูขี้หอมถึงเรื่องขุนฟ้ากล่าวสรรเสริญพ่อขุนเม็งรายซึ่งเป็นที่น่าสงสัย พระขนิษฐาก็สนับสนุนแต่พญาคูขี้หอมกลับเห็นว่าขุนฟ้าพยายามสร้างความยิ่งใหญ่ให้พระองค์ เพราะขุนฟ้าก็ได้สรรเสริญพระองค์ควย และทูลแนะให้พระองค์เลิกให้คนเฝ้าถึงตัวโดยง่าย และให้เรียกป่าไม้ไร่นาของขุนนางที่ร่ำรวยกลับมาเป็นของสุพรรณนคร เพื่อป้องกันการกบฏแย่งชิงตำแหน่งสุพรรณนคร นอกจากนั้นยังแนะว่า เจ้าสุพรรณนครมีความคิดที่จะทำอะไรก็ได้โดยไม่ต้องปรึกษาใคร เมื่อพญาคูขี้หอมทำตามที่ขุนฟ้าแนะนำ ปรากฏว่าพวกขุนนางต่าง

ไม่พอใจการกระทำของพญาภิบาล

เมื่อถึงวันนัดหมาย จามรีออกมาพบขุนฟ้า จามรีเริ่มรู้ระแคะระคายว่า ขุนฟ้ามาเพื่อทำลายอำนาจพญาภิบาล จึงพยายามทวนลอมให้ขุนฟ้าออกจากเมือง ลงไปทางใต้กับนาง โดยให้เหตุผลว่านางอยากจะรู้จักบ้านเมืองทางใต้ เมื่อขุนฟ้าไล่เล จามรีจึงรู้ว่า ถ้าขุนฟ้าไม่ไปกับนางในคืนนี้ นางจะต้องตกเป็นของพญาภิบาล ในที่สุด ขุนฟ้าก็ยอมตกลง แต่ขอไปเอาของกองโดยให้จามรีรออยู่ในป่า แต่เมื่อขุนฟ้ากลับมา ก็ไม่พบจามรี พบแต่ผมและรอยเลือด ทันทีนั้นขุนพันก็ออกมาพบ ขุนฟ้ากลางแกลง- ใจว่าขุนพันเป็นคนทำร้ายจามรี จึงขอกฎดาบของขุนพัน เมื่อเห็นรอยเลือดที่ดาบของ ขุนพัน ก็เข้าใจว่าขุนพันฆ่าจามรี จึงเกิดการต่อสู้กันขึ้น ขุนพันก็เตือนสติขุนฟ้า ในที่สุดขุนฟ้าก็ระลึกถึงพระราชดำรัสของพ่อขุนเมงรายถึงเรื่องความเสียสละ จึงชวน ขุนพันกลับเข้าเมืองทำหน้าที่ต่อไป แต่ขุนพันเสนอความคิดว่าตนควรจะเดินทางกลับ เชียงรายเพื่อพูดเรื่องราวให้พ่อขุนเมงรายทราบ และเตรียมยกกองทัพมาหริภุญชัย

เมื่อขุนพันแยกทางจากขุนฟ้ามาแล้ว ก็มายังที่ที่กักจามรีไว้ ขุนพันบอกจามรี ถึงความจำเป็นที่ต้องนำตัวนางไป เชียงรายด้วย พร้อมทั้งอธิบายว่า การรวมหริภุญชัย เข้ากับลานนาชั้น หริภุญชัยจะไม่สูญเสียดูอะไรเลย แต่กลับจะได้เป็นเมืองหลวงของ อาณาจักรลานนาไทย ฐานะของหริภุญชัยจะดีกว่าเก่า ในที่สุดจามรีก็เข้าใจถึงความ สำคัญในการรวมอาณาจักรไทยให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จึงยอมไปกับขุนพันแต่โดยดี

ในที่สุด พ่อขุนเมงรายก็สามารถยกทัพเข้าเมืองหริภุญชัยได้โดยไม่ต้องต่อสู้ เมื่อเหตุการณ์เรียบร้อยแล้ว พ่อขุนเมงรายจึงโปรดให้ขุนฟ้าครองเมืองหริภุญชัย ส่วนพระองค์จะไปสร้างเมืองใหม่เรื่อย ๆ ไปทางเหนือ และจะสร้างเมืองสำคัญที่สุด ของลานนา ถึงนครพิงค์เชียงใหม่ แต่ก่อนที่ขุนฟ้าจะครองเมืองหริภุญชัย จะต้องพิจารณา โทษคนผิดที่ลอบสังหารพญาภิบาลและครอบครัวหนีไป พ่อขุนเมงรายจึงโปรดให้ตัว คนผิดมา ขุนพันจึงนำตัวจามรีเข้ามา และเสนอให้ประหารชีวิตจามรี แต่พ่อขุนเมงราย โปรดให้พิจารณาให้ถ่วงเสียก่อน

เมื่อถึงวันที่จารณาดี จามรีรับสารภาพว่า นางเป็นผู้ส่งข่าวให้พญาอินทรีหนีไปจริง แทนางก็กล่าวว่า เป็นความผิดของขุนพันท์บกพร่องในหน้าที่ในการคุมตัวนางเหมือนกัน ในที่สุด ขุนพันท์ก็เปิดเผยว่าจามรีเป็นคนที่รักของขุนฟ้า และที่ตนเสนอให้ประหารชีวิตจามรีนั้นก็เพื่อเป็นการล่อใจขุนฟ้าและเป็นการล่อขุนฟ้าเล่น พวกขุนนางจึงคัดค้านว่าที่จริงการส่งข่าวให้พญาอินทรีหนีไปก็ไม่ใช่ความผิดนัก กลับเป็นความดีที่ทำให้ไม่ต้องเสียเลือดเนื้อ ในที่สุด ขุนพันท์ก็อวยพรให้ขุนฟ้าและจามรีมีความสุข ส่วนตนจะขอตามเสด็จพ่อขุนเม็งรายไปสร้างบ้านเมืองใหม่ด้วย

17. อาณาจักรแห่งความรัก (2499)

เจ้าชายจัวอิน พระโอรสของขุนบรมได้เดินทางเพื่อไปตั้งอาณาจักรอยุธยาทางทิศใต้ หันเมืองซึ่งเป็นขุนนางผู้ใหญ่ได้เสนอความคิดว่า เจ้าชายควรจะหาทางเป็นราชบุตรเขยของพระเจ้ากรุงละโว้ก่อน จึงจะตั้งอาณาจักรอยุธยาได้โดยง่าย

เมื่อเจ้าชายจัวอินและเขื่อนเพชรทหารคนสนิทเดินทางมาถึงกรุงละโว้ เขื่อนเพชรได้เข้ามาทูลลาเดลาถอน บังเอิญมาพบเจ้าหญิงจุฬารัตน์ในอุทยาน เจ้าหญิงต้องการสืบให้รู้ว่า เขื่อนเพชรมาดีหรือร้าย จึงทำอุบายเปลี่ยนตัวเป็นมัลลิกาซึ่งเป็นคนสนิท คือให้มัลลิกาแสดงตัวเป็นเจ้าหญิง และเจ้าหญิงแสดงตัวเป็นมัลลิกา เมื่อเจ้าหญิงซึ่งปลอมตัวเป็นมัลลิกาสนทนากับเขื่อนเพชร ก็ได้ความว่าเป็นชาวเมืองเหนือ และได้ข่าวเล่าลือถึงบุญญาธิการของพระเจ้ากรุงละโว้ จึงพากันมาสาวามักดี นอกจากนั้นยังได้ยินข่าวเล่าลือถึงความงามของพระราชธิดาของพระเจ้ากรุงละโว้ ในที่สุด เจ้าหญิงก็ช่วยจัดการให้พวกเจ้านายทางเหนือได้เข้าเฝ้าพระเจ้ากรุงละโว้

ในขณะที่เจ้าชายจัวอินเข้าเฝ้าพระเจ้ากรุงละโว้นั้น มีโอบอกเข้ามาว่าทางชายแดนคานตะวันตกถูกรุกราน เจ้าชายจัวอินจึงอาสาไปปราบ พระเจ้ากรุงละโว้ก็ทรงอนุญาต ในขณะที่เดียวกัน พระองค์ก็ให้ทูตถือสาสน์ไปลานช้างเพื่อผูกไมตรีกับขุนลอ ซึ่งเป็นพระเชษฐาของเจ้าชายจัวอิน และสืบให้รู้ว่าเจ้าชายจัวอินเป็นพระอนุชาของพระเจ้ากรุงลานช้างจริงหรือไม่

ก่อนที่จะออกเดินทางไปปราบชาตีก เชื้อนเพชรไฉมาหาเจ้าหญิง โดย
เข้าใจว่าเป็นมัลลิกา ทั้งสองต่างสารภาพรักต่อกัน เชื้อนเพชรจึงบอกเจ้าหญิงว่า
คนยี่ดัดที่จะตายเพื่อสิ่งที่ตนรัก

ในการปราบปรามชาตีกนั้น ปรากฏว่าเจ้าชายจิวอินและเชื้อนเพชรได้
ชัยชนะ โดยเฉพาะความเก่งกล้าของเชื้อนเพชรเป็นที่เลื่อมใสมาก พระเจ้ากรุง-
ละโว้และพระราชบิดา พร้อมด้วยมัลลิกาก็เสด็จมายังที่พักแรมของกองทัพ เจ้าหญิง
และมัลลิกาก็ยังต้องเล่นละครหลอกเจ้าชายและเชื้อนเพชรต่อไป แม้พระเจ้ากรุงละโว้
และบิดาของมัลลิกาก็ยังต้องพลอยคล้อยตามไปด้วย โดยที่ไม่รู้เรื่องอะไรด้วยเลย แต่
ในที่สุดเจ้าหญิงก็ต้องสารภาพความผิดกับพระราชบิดา

ต่อมาพันเมือง ไศยทัตกับบิดาของมัลลิกาเพื่อขอทานทานมัลลิกาให้แก่เชื้อนเพชร
ครั้งแรกบิดาของมัลลิกาก็เห็นดีด้วย แต่ครั้นเห็นกิริยาหาทางของมัลลิกาซึ่งปลอมเป็น
เจ้าหญิงที่มีต่อเชื้อนเพชร และกิริยาหาทางของเชื้อนเพชรซึ่งแสดงความคารวะต่อมัลลิกา
ในขณะที่เดียวกันก็เห็นมัลลิกาเดินเคียงคู่กับเจ้าชายอยู่เสมอ ก็เริ่มกลางแกลงใจ กลับให้
พันเมืองไปพูดเจ้าชายให้มาสู่ขอมัลลิกา หากเจ้าชายปฏิเสธ คนจึงจะยอมยกมัลลิกาให้
เชื้อนเพชร

เมื่อทุกคนกลับมาจากลานช้าง ไศยทัตพระเจ้ากรุงละโว้ว่าเจ้าชายจิวอินทรงเป็น
พระอนุชาของขุนลอจริง พร้อมกันนั้น ขุนลอก็ทรงขอเจ้าหญิงจุฑารัตน์ให้แก่เจ้าชายด้วย
แต่เจ้าหญิงทรงปฏิเสธ และพูดว่าพระนางทรงรักกับเชื้อนเพชร พระเจ้ากรุงละโว้จึง
โปรดให้ตามเจ้าชายมา แล้วเลาความจริงให้ฟัง เชื้อนเพชรเสียใจที่ตนเป็นคนเหตุ
ให้เกิดปัญหา จึงเสนอวิธีแก้ไขโดยให้ตนสละหายไป หากเจ้าหญิงทรงรู้ว่าตนไม่มีชีวิตแล้ว
ก็อาจจะยอมอภิเษกสมรสกับเจ้าชาย ต่อมาเจ้าหญิงทรงสารภาพผิดกับเชื้อนเพชรและ
ตรัสว่าแม้เชื้อนเพชรจะสละหายไป พระนางก็จะไม่ยอมอภิเษกกับเจ้าชาย แต่เชื้อนเพชร
พูดว่าหากมีการสู้รบกันอีก ตนจะขออาสาไปรบจนตายโดยไม่กลับมาอีก และขอร้องให้
เจ้าหญิงช่วยให้เจ้าชายได้ครองเมืองทางใดสักแห่ง บังเอิญมีชาตีกมาโจมตี เชื้อนเพชร
ได้อาสาพระเจ้ากรุงละโว้ไปปราบ เจ้าหญิงจึงประทานผ้าคล่องคอให้แก่เชื้อนเพชร
ก่อนที่จะจากกัน

เมื่อการสู้รบสงบลง เชื้อนเพชรได้หายไป พระเจ้ากรุงละโว้ เจ้าชายและ
 พันเมือง ต่างพากันค้นหาเชื้อนเพชร ปรากฏว่าเชื้อนเพชรได้หายไปแล้ว แต่มีเทพธิดา
 องค์หนึ่งพาดวงวิญญานของเชื้อนเพชรกลับเขาร่างตามเดิม ฝ่ายพันเมืองเมื่อค้นหา
 เชื้อนเพชรไม่พบ ก็กลับมากราบทูลพระเจ้ากรุงละโว้ ๆ จึงทรงแสดงความเสียพระทัย
 และปรึกษาถึงเรื่องงานอภิเษกสมรสระหว่างเจ้าหญิงและเจ้าชาย ในที่สุดพระเจ้ากรุงละโว้
 จึงขอมลลิกามาเป็นพระราชธิดาบุญธรรม ให้อภิเษกกับเจ้าชาย แล้วให้ครองอโยธยา

เมื่อพิธีสถาปนามลลิกาเป็นเจ้าหญิงและพิธีอภิเษกสมรสระหว่างมลลิกากับ
 เจ้าชายเสร็จสิ้นลง พระเจ้ากรุงละโว้ก็ทรงบอกความลับกับเจ้าหญิงว่า เชื้อนเพชร
 ยังไม่ตาย พระองค์ได้ทรงให้ขุนนางเอาตัวเชื้อนเพชรไปซ่อนไว้ และให้รักษาตัวจนหาย
 เป็นปรกติ จึงจะพาเข้ามาในเมือง จากนั้นก็ตรัสเรื่องเทพธิดาซึ่งเป็นพระราชธิดา
 ของเจ้าหญิง มีความรักและเมตตาเชื้อนเพชรมาก ในที่สุดพระเจ้ากรุงละโว้ก็โปรดให้
 มีการอภิเษกสมรสระหว่างเจ้าหญิงจุฬารัตน์และเชื้อนเพชร

ศูนย์วิทยพัทยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติการศึกษา

นางสาวประอรรัตน์ บุรณมาตร์ เกิดเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2497
ที่กรุงเทพมหานคร ได้รับพระราชทานปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัย -
ธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2520 และเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีเดียวกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย